

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Första Kammaren. N:o 14.

Lördagen den 15 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 7 och 8 i denna månad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 3, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 34 och 36 riksdagsordningen; samt

n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändring af §§ 12 och 23 riksdagsordningen;

bevillningsutskottets memorial n:o 4, i anledning af Första Kammarrens återremiss af 2 punkten i utskottets betänkande n:o 2, angående villkoren för försäljning af bränvin;

lagutskottets utlåtande n:o 30, i anledning af väckt motion om sådan ändring i gällande kommunal- och folkskolelagstiftning, att der kyrkoförsamling består af flera kommuner, hvarje kommun må ega rätt att förvalta sitt skolväsen och inom sig utse skolråd; samt

Första Kammarrens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida och under hvilka villkor statsmagten må kunna ikläda sig ansvar för förluster, som af embetsmän genom felaktig embetsförvaltning vållas.

Företogs val af ytterligare åtta suppleanter i lagutskottet; och funnoss, efter valets slut, dertill hafva blifvit utsedde:

herr Widmark	med 53 röster
» Roman	» 52 »
» Sjögreen	» 51 »
» Ölander	» 49 »

herr Ros	med 48 röster
» Olsén.....	» 45 »
» Andersson, N.	» 43 »
» Borg	» 30 »

Kongl. proposition om grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m.

Föredrogs å nyo Kongl. Maj:ts den 12 i denna månad bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till ändringar i 50, 70, 72, 98 och 109 §§ regeringsformen samt 32, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen.

Herr A n n e r s t e d t: 1881 års bankkomité, i hvilken voro församlade i bankväsendet utmärkt erfarne män, representerande de olika riktningarna af vårt banksystem, riksbanken, aktiebankerna och de privata sedelutgifvande bankerna, och hvilken komité äfven såg bland sina ledamöter riksdagsmän, mycket erfarne i politiska angelägenheter — de båda talmännen i Riksdagens kamrar voro deri ledamöter — yttrade i sina motiv angående det ämne, som afhandlas i första momentet af 72 § regeringsformen, »att komitén, då den haft att utarbeta förslag till sådana rättelser och tillägg till nu gällande bestämmelser för Sveriges riksbank, som borde sätta densamma i stånd att med all trygghet kunna ensam öfvertaga skyldigheten att förse landet med dess behof af representativt mynt, ansett i främsta rummet nödigt att de konstitutiva grunderna för riksbankens anordnande och verksamhet erhöles *formen och helgden af civillag.*»

Den bankkomité, som sistlidne höst tillsattes, hvilken komiténs betänkande ligger till grund för den nu förevarande kongl. propositionen, var af enahanda uppfattning i denna fråga, hvadan det af denna komité afgifna förslag till lydelse af 72 § 1 mom. regeringsformen innehåller: »Riksbanken förblifver under Riksdagens garanti och vård, samt förvaltas enligt särskild lag, stiftad i den ordning som 87 § 1 mom. stadgar.»

Deremot är i den kongl. propositionen denna bestämmelse affattad sålunda: »Riksbanken förblifver under Riksdagens garanti samt förvaltas enligt särskild lag, stiftad af Konung och Riksdag gemensamt.»

Häraf framgår att i den kongl. propositionen borttagits stadgandet att lagen för riksbanken skall vara af civillags natur. Det är emellertid att befara, att genom detta borttagande de åsyftade garantierna för riksbankens rätta skötsel och vård under oroliga tider i väsentlig mån försvagas.

Kastar man en blick på de stadganden, som innehållas i senaste bankkomiténs förslag, finner man öfver allt bestämmelser af civillags natur. Det är visserligen sant att de icke äro oförändradt lika de regler, som gälla för bankbolag utan sedelutgifningsrätt, för hvilka bestämmelserna innehållas i en civillag, men oaktadt modifikationerna hafva de icke förlorat karakteren af stadganden af civillags natur. Redan på grund häraf kan ifrågasättas, huru vida det är förenligt med tillbörliga garantier vid stiftande af denna lag att i afseende å denna grannlaga och svåra del af civilrätten eftergifva de i grundlagens

87 § 1 mom. stadgade regler för stiftande af sådan lag. Den erfarenhet, man vunnit från området för denna lagstiftning, skall, såsom jag tror, till fulla vitsorda, att den granskning, som civillagar undergå i högsta domstolen, är af stor vikt för att lagens affattning skall blifva sådan, att dermed vinnes ändamålet med dess stiftande, och att lagstiftaren ej skall blifva utsatt för faran att tillämpningen visar sig gå i en helt annan riktning än man åsyftat. Det är redan från denna synpunkt af den största vikt, att för stiftande af lagen för riksbanken bibehålles samma tillvägagående, som nu är gällande. Och man må icke förglömma, att år 1830 Kongl. Maj:t och Riksdagen, varnade af då förfutna tiders erfarenhet, beslöto att lagen för riksbanken skall vara af civillags natur.

Men det finnes ett ännu kraftigare skäl, hvarför man icke bör eftergifva den garanti, som ligger deri, att lagstiftningen för riksbanken iklädes civillags natur. Den senaste bankkomitén har med rätta framhållit, att profvostenen derpå, att formen för stiftandet af en lag för riksbanken är den rätta, måste sökas deri, att tillvägagående dervid visar sig hålla profvet under oroliga och svåra tider. Det är icke svårt att finna att förhållandena lätteligen kunna blifva sådana, att en majoritet inom Riksdagen skulle, för att undgå stundens svårigheter, vara benägen att, i stället för att med dryg kostnad för staten afhjelpa iråkad förlägenhet, kasta denna börda på de enskilda innehafvarne af riksbankens förbindelser. Detta skulle kunna ske på ett mycket enkelt sätt, genom en ändring i lagen för riksbanken. Man torde icke heller förutsätta något som icke möjligen kan komma att i framtiden ega rum, om man antager att regeringen kan vid ett sådant tillfälle komma att vara ett troget uttryck af majoriteten inom Riksdagen. Under sådana förhållanden ligger det en vikt, som icke kan nog framhållas, derpå att, innan ett dylikt ärende slutligen afgöres vare sig af Kongl. Maj:t på Riksdagens framställning eller af Riksdagen, på grund af kongl. propositionen, detta afgörande föregås af ett yttrande, afgifvet af personer, som till följd af hela sitt lefnadskall äro hänvisade att fullkomligt opartiskt från rättssynpunkt granska föreliggande förslag, och hvilkas uttalande enligt erfarenhetens vittnesbörd hittills utöfvat och alltid, så länge samhället gör anspråk på att vara en rättsstat, skall komma att utöfva stort inflytande på frågans afgörande.

Af dessa skäl torde konstitutionsutskottet vid granskningen af förslaget till ändrad lydelse af 72 § 1 mom. regeringsformen böra taga i särskildt öfvervägande, huru vida icke nödig omsorg om riksbankens framtida skötsel och vård och tillbörlig omtanke om rättssäkerheten för den enskilde fordrade, att det i propositionen uteslutna orden: »i den ordning 87 § 1 mom. stadgar» blifva införda i det förslag, som af konstitutionsutskottet framlägges för Riksdagen för att antagas såsom hvilande i grundlagsenlig ordning. De skäl, som i den kongl. propositionen anföras för att dessa ord blifvit borttagna, synas mig icke i någon mån berättiga till en så genomgripande åtgärd. Statsrådet och chefen för finansdepartementet uttalar nemligen att anledningen, hvarför han afvikit från komiténs förslag i denna punkt, vore att söka deruti, att i »lagen förekomma åtskilliga regle-

Kongl. proposition om grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m.

(Forts.)

Kongl. proposition om grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m.

mentariska föreskrifter, uti hvilka ändring visserligen bör kunna ske, utan att Högsta domstolens yttrande infordras». Men, antagas får, att de reglementariska föreskrifter, som blifva i lagen angående riksbanken intagna, verkligen äro sådana, att någon ändring i dem icke bör kunna ega rum utan en föregående granskning lika noggrann som den, hvilken eger rum i fråga om de bestämmelser i denna lag, hvilka ostridigt äro af civillags natur, ty man bör icke förgäta, att, såsom af den kongl. propositionen framgår, tanken är att det jemte civillagen angående riksbanken skall finnas ett »reglemente för riksbanken», hvilket är underkastadt ensamt Riksdagens bestämmande. I detta reglemente skola efter alla lagstiftningsregler de rent reglementariska stadgandena intagas; och endast de reglementariska föreskrifter, hvilka stå i oupplösligt samband med de civilrättsliga bestämmelserna komma att intagas i civillagen. Men de reglementariska bestämmelser, hvilka äro af sådan beskaffenhet och på den grund blifvit införda i civillag, böra nödvändigtvis vara underkastade högsta domstolens granskning. Det är nemligen lätt att finna, att genom dylika bestämmelser de civilrättsliga stadgandena kunna i väsentlig mån komma att försvagas, om icke förändras eller upphävas.

Jag anhåller att detta mitt yttrande måtte åtfölja den kongl. propositionen vid remissen till konstitutionsutskottet.

Herr Bergström: Jag skall be att få till alla delar instämma i hvad den förste ärade talaren yttrat.

Efter härmed slutad öfverläggning blef förevarande kongl. proposition tillika med de i anledning af densamma nu afgifna yttrandena hänvisad till konstitutionsutskottet.

Föredrogos ånyo och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts nedannämnda, den 12 innevarande mars bordlagda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o med förslag till lag, innefattande tillägg till förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883;

2:o angående försäljning till Hvetlanda bysamhälle af viss del af förra härads höfdingebostället 1 mantal Hvetlanda Thomas- och Kullagården n:is 4 och 6;

3:o angående tilläggspension för jägmästaren i Skellefteå revir O. E. H. Grahl; samt

4:o angående statens öfvertagande af ett rörande säteriet Mossebo med underlydande hemman i Mölltorps socken af Vadsbo härad afslutadt köp.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran lagutskottets den 12 i denna månad bordlagda utlåtanden n:is 27—29.

Föredrogos dels å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 7 och 8 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 1, öfver väckt motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om tillstånd till inrättande af s. k. industrilotterier, dels ock ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 123, med delgifning af sistnämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t i samma ämne.

Om inrättande af industrilotterier.

Herr Tamm, Hugo: Här föreligger en fråga, som enligt mitt förmenande är af ringa, jag skulle nästan vilja säga tvifvelaktig, ekonomisk fördel, men deremot af ganska stor moralisk vikt, nemligen frågan om utsträckning af lotterier öfver hela Sverige. För min del undrar jag icke på, att det förspörjes en viss tveksamhet hos motionären, då han framlagt de skäl, som föranledt hans motion. Han säger *ett* skäl vara att han blifvit påstött af andra industriidkare; ett annat skäl är att lotterierna möjligen *kunna* blifva till stort gagn för den mindre industrien; det tredje att *åsigterna* om dylika lotteriers nytta skulle numera hafva betydligt *förändrats*; men lemnar alldeles *åsid*o, huru vida denna förändring skall hänföras till goda eller dåliga förändringar i tidsandan.

De positiva skäl, han för sjelfva nationen framlägger, äro följande: Det första, att önu saknade eller sällan förekommande tillfällen kunde beredas yrkesidkarne till afsättning af sådana föremål, på hvilkas tillverkning större handaskicklighet och konstfärdighet nedlagts, och hvilkas tillverkningskostnad derigenom så förökats, att föga eller ingen utsigt funnes att i den allmänna marknaden afsätta dem. Jag kan icke tolka detta annorlunda, än att det betyder, att allmänheten skall lockas att betala penningar till för dem fullkomligt onyttiga utgifter. Man kan vid ett lotteri icke på förhand veta, hvilka varor som tillfalla en.

Det förefaller mig i sanning eget, att man nu skall vända upp och ned på de gamla ekonomiska begreppen inom Riksdagen. Hittills har man ansett sig böra *befordra* sparsamheten genom inrättande af sparbanker, postsparbanker och dylikt; nu vill man slå rent om och säger, att vi skola handla på motsatt sätt, uppmuntra folket till onyttiga utgifter och anskaffande af hufvudsakligen lyxartiklar. Jag tviflar på att den svenska nationen så stadgat sin sparsamhet, att man gör klokt i att för densamma lägga ut sådana lockelsemedel till slöseri.

För icke länge sedan beslöt Riksdagen en inskränkning i rätten för dessa vestgötar och andra kringvandrande småkrämare att bjuda ut sina varor, och skälet härtill var det, att folket icke skulle lockas till onödiga utgifter. Nu deremot, när det gäller industrien, då vill man låta principen falla och lemna tillstånd att locka samma allmänhet till lika onyttiga utgifter. Jag för min del kan icke fatta konsekvensen i ett sådant handlingssätt.

Gagnar man verkligen industrien genom dessa lotterier? Äfven på denna fråga vågar jag afgifva ett nekande svar. Det kommer möjligen att lyckas att drifva fram en och annan handverkare att

Om inrättande af industri-lotterier.

(Forts.)

sysselsätta sin konstfärdighet i någon rigtning i förhoppning att hans alster skola inköpas af något lotteri, men huruvida ett sådant förhållande skulle lända industrien till gagn, lemnar jag derhän, och jag betvivlar att det kan vara klokt att framlocka industrier, hvilande på en konstlad grund. Hvarje sund industri bör hafva sin grund uti naturlig efterfrågan, men genom lotterierna kan icke skapas annat än en konstlad efterfrågan, och jag tror, att de hafva rätt, som uppgifvit, att, då lotterierna en gång förut togos bort i Sverige, en stor del handtverksidkare råkade i betryck. Detta är helt naturligt, ty sjelfva deras rörelse hade på onaturligt sätt tillkommit. Den fråga, som vid sådant förhållande sjelfmant framställer sig, är: kunna icke de af motionären åsyftade, högst betydande ändamålen vinnas på annat sätt? Det första ändamålet var ju att vinna en lättare afsättning för slöjd- och industri-alster. Vi hafva redan under några år pröfvat på ett lotteri för sådana tillverkningar här i Stockholm; resultatet har varit att varor uppköpts för 109 à 110 tusen kronor per år med en vinst af ej mindre än 10 procent. Samtidigt med att detta lotteri inrättades, föll en enskild person, hvars namn torde vara känt, fröken Giöbel, på den idén att genom egna ansträngningar försälja dylika alster af svensk konstflit. Hon tänkte då blott göra ett försök till julen 1885 på den princip att de, som inlemnade varor finge fulla priset med afdrag af 10 à 15 procent försäljningsprovision. Hennes butik torde icke hafva undfallit någon af herrarne, den finnes i det så kallade Palmeska huset vid Kungsträdgården. Hennes omsättning har sedermera blifvit mycket större än i början, och jag vågar tro att hennes omsättning är större än lotteriets. Detta är ett mycket naturligare sätt att bereda afsättning för ifrågavarande slags alster än genom lotterier. Genom föreståndarinns personliga ansträngningar och goda skötsel af affären icke blott vinnas en försäljning af alstren utan industriidkaren erhåller dessutom, hvad han icke får genom något lotteri, nemligen hänvisning om den rigtning, hvari hans konstfärdighet bör arbeta. Vidare har en sådan försäljning den fördelen, att under utländingarnes saison dessa i stort antal göra inköp i en butik, men till ett lotteri vända de sig aldrig. Ytterligare kan man säga, att vid en sådan handel urvalet af varor sker efter fullt naturliga grunder, med ledning af efterfrågan, och icke efter något favoritsystem vid ett sammanträde, hvarest inköpsnämnden några få timmar egnar frågan sin uppmärksamhet. Jag tror således att det mål, som motionären i första rummet afsett, kan vinnas på ett fullt naturligt sätt och mycket bättre än genom att tillgripa utvägen att inrätta lotterier.

Det andra ändamålet är att genom lotterierna uppdrifva den inhemska konstskickligheten. Jag kan ej neka till att äfven detta argument väcker förvåning då det kommer från en person, hvilken, såsom alla känna, utan hjälp af lotterier kunnat uppdrifva sin industri-fabrikation till sådan konstfärdighet att densamma kan täfla med hvilken annan i sitt slag som helst. Jag har någon kännedom om en annan fabrik, Husqvarna, hvilken ock gått framåt på ett fullt naturligt sätt. Der har användts metoden att inkalla dugliga arbetare från utlandet för att upplära vårt folk och att skicka ut unga

arbetare, som visa goda anlag, till Amerika och andra länder att der inhemta sitt yrkes metoder och lära ökad konstskicklighet. Detta är enligt min öfvertygelse det rätta sättet att drifva vår industri framåt.

Om inrättande af industrilotterier.

(Forts.)

Slutligen är jag och öfvertygad att det sist uppställda målet, anskaffande af medel till industriens befrämjande, kan vinnas utan lotterier. Man behöfver blott följa exemplet från Tyskland, der staten, kommuner och enskilda industriidkare samarbета och hjälpa till med bidrag till tekniska skolor, sända skickliga personer till utlandet och fabrikscentra att taga reda på huru det går till på andra ställen, ja, på många andra sätt drifva industrien framåt genom att tillegna sig teknikens framsteg. Jag tror, att associationens väg är här den bästa, och att genom anlitande af denna det icke skulle vara svårt att anskaffa den summa, som skulle kunna vinnas genom lotterier.

Jag håller således före, att alla dessa särskilda mål kunna vinnas på fullt naturligt sätt, och det enda naturliga sättet är och förblir dock de enskilda individernas arbete och företagsamhet. Den nu ifrågasatta är deremot en förkastlig väg. Ginvägar till fulländning vare sig på den industriella eller moraliska banan lyckas sällan.

Öfvergår jag så till den andra delen eller det moraliska inflytande, lotterierna skulle hafva, så synes det mig att såväl motionären som utskottet i detta fall i sina yttranden gått försiktigt fram. De hafva, såsom uttrycket lyder, gått som katten kring het gröt. Ingendera har vågat att sticka nosen in frågan, men de hafva gått omkring och sett på den med begärlighet. När jag för några år sedan besökte en af dessa tyska städer, der spelbanker funnos, naturligtvis i ändamål att skaffa pengar åt dessa städer och in i landet, hade sjelfva spelet för mig föga intresse, men deremot roade det mig att gå ut i staden och genom observationer se till hvad inflytande denna institution hade på befolkningen. Denna samma tyska stat, som ej drog i betänkande att tillverka giftiga tapeter för export, men förbjöd deras försäljning hemma, den hade ock förbjudit infödningarna att spela på banken. Spelbankers inflytande visade sig emellertid i de allmänna samtalen, månglerskorna talade ej om annat än de vinster, som fallit ut, och till och med barnens lekar å torgen voro förbytta till spel. Då fick jag första intrycket af faran af de officiösa spelen. I fjol besökte jag England under tiden för kapplöpningarna. Dessa löpningar hafva fordom inrättats i syfte att utveckla hästafveln, men sedermera hafva de öfvergått till allenast tillfällen för vadhållning och spel. Hvar helst jag gick vid middagstiden, såg jag på torgen hopar af tjugu, trettio, ja, ett å två hundra personer, och midt ibland dem dessa ökända herrar i hvita hattar, de så kallade »book-makers.» Jag gaf mig i samtalet med dessa personer och kommer särskildt ihåg ett tillfälle i Newcastle. Der var då kreatursmarknad, och jag kände igen flere personer, hvilka på morgonen drifvit dit kreatur. Jag frågade dem om det var kapplöpning i staden. »Nej, men i den eller den aflägsne staden», sade de. »Känner ni till hästarne då?» frågade jag vidare, men fick nekande svar. »Men huru kan ni då spela på en häst, som ni icke ens känner», sporde jag då. »Vi göra det ändå», sade de. Då vet hvar man att det der knappast finnes någon annan jokey än

Om inrättande af in-
äustrilotterier.

(Forts.)

hertigens af Westminster, som icke äro med i ringar, der på förhand är aftaladt, hvilken häst vinner. Jag hörde många personer, som talade härom, och intygade, att jemte dryckenskapen vadhållningen var en kräfta, som skulle kunna i grund förstöra den lifskraftiga engelska nationen.

Nu svarar man mig: hvartill tjenar det att måla den onde på väggen och sedan gifva honom stryk? Här är ju endast fråga om lotterier om industriföremål. Men, mine herrar, det ondas rike är ock såsom ett senapskorn, och detta kornet har redan visat sig skjuta brodd inom vårt folk. Här föreligger en motion, som vill kasta dessa lotterier ut öfver hvarenda provins i Sverige. Och de skola icke inskränkas till blott konstalster, de skola utsträckas till allt möjligt och utvidgas allt mer och mer till s. k. »allmännyttiga föremål.» Och hvem kan tro, att man skall kunna fylla alla dessa lotterier med konst saker och handverksalster? Nej, det blir de större fabrikerne, gjuterierna, porslinsfabrikerne och dylikt, som komma att sätta ut »pièces de resistance» i dessa lotterier.

Ett annat exempel, huru detta slår ut, vill jag anföra. Det var i fjol, som det enligt min mening olyckliga beslutet fattades att i Sverige införa lotterier, d. v. s. ett penningeloteri. Man behöfver icke hafva vankat länge omkring här, innan man ser hvilken ofantligt florerande näring det redan blifvit och huru det jobbas på alla håll med dessa obligationer. Det är sant, hvad motionären säger, att opinionen i denna mening förändrats, och Andra Kammarens beslut visar bäst, hvarthän den leder, om man börjar leda den åt det orättas håll.

Nu undskyller man sig i detta fall och säger: vi hafva ju redan haft välgörenhetslotterier och välgörenhetsbasarer och dylikt. — Jag har aldrig varit vän af sådant. För mig är det omöjligt att fatta, att man t. ex. ställer till baler och på klädningar m. m. depenserar 10,000 kronor för att få ihop 1,000 kronor. Icke heller begriper jag dessa basarer, der deltagarne gifva ut kanske 100 kronor eller mera hvar för att tillsammans få ihop 1,000 kronor. Der är välgörenheten en mask, och bakom den ligger ett begär att förnöta en sylselöds tid eller att roa sig.

Dessutom, mine herrar, hvilat hela detta påstående, som har sin spets deri, att det går så mycket penningar ur landet och att vi lika väl kunna spela hemma som borta, på en fullkomligt falsk grund. Det hvilar på den grunden, att spelpassionen är en fix kvantitet, som står qvar oförändrad, om den mättas här hemma. Det är samma motiv, som en gång lär hafva föranledt vid ett statens läroverk, att man skaffade en biljard för att ej lärjungarne skulle spela på främmande biljarder. Men man glömmet det viktigaste, att spellustan är en menskelig begärelse, och att hvarje sådan har i sig en oändlig växtkraft. Bryter man, genom att staten godkänner ett sådant beslut som detta, den öfvertygelsen, som hittills funnits, att spel äro farliga; vänjer man svenska nationen att spela på lotterier, måste detta verka som på en morfinist. Denne behöfver undan för undan starkare och starkare dosis, och jag är öfvertygad om, att den nation, som så uppfostras, skall snart tröttna vid dessa, om jag så får säga, lena och tama lotterier, som vi nu bjuda på, och i stället

söka sådana, der vinsterna gå till 100,000-tals kronor, huru stor än risken må vara, och då få vi se, att det kommer att gå större summor ur landet än nu. Jag kan omöjligen med min röst bidra till ett sådant beslut, och jag fäster herrarnes uppmärksamhet på, att denna fråga ligger i denna stund i Första Kammarens afgörande. Jag ber kammaren besinna, om den vill uppmuntra till lyx och öfverflöd och kasta å sido den gamla sparsamhetsprincip, som vi hittills ansett vara en nations styrka, och utsätta oss för att kasta in i nationen detta gift och derunder sätta Riksdagens namnstämpel. Jag anhåller om afslag å utskottets hemställan.

Om inrättande af industrilotterier.

(Forts.)

Herr Almström: Jag ber kammaren vara öfvertygad om, att det var utan någon tveksamhet som jag, då man anmodade mig att väcka denna motion, åtog mig det. Jag är nemligen fast öfvertygad, att genom väl ordnade och skötta konstindustrilotterier många näringars i synnerhet de mindre yrkenas framåtskridande hufvudsakligen i konstnärligt hänsende skall i icke oväsentlig grad främjas. Vi sakna icke goda undervisningsanstalter, icke heller goda yrkesmän, men hvad våra yrkesidkare sakna är afsättning för alster, som höja sig öfver den vanliga nivån. Om, såsom jag vill förutsätta och anser nödvändigt, när tillstånd till lotterier lemnas, dervid fästes det vilkor, att de artiklar, som skola utlottas, först skola pröfvas af en nämnd af konstfarna personer, som jemte lotteristyrelsen uppgör plan för lotteriets verksamhet, utlyser täflingar om ritningar och modeller samt uppgör om beställningar m. m., komma de artiklar, som inköpas af lotterierna, att blifva af en beskaffenhet, som ovilkorligen skall utöfva inverkan på vår svenska slöjd. Det förefaller mig naturligt, att, om en yrkesidkare erhåller upprepade tillfällen att förfärdiga alster af bättre natur än vanligt och dessa sedan underkastas en saklig kritik, hans yrkesskicklighet och blick för goda former och konstnärlig utstyrelse skola betydligt höjas och att han sedan skall vid tillverkning af enklare föremål kunna tillgodogöra hvad han vunnit i skicklighet och erfarenhet under förfärdigandet af finare och dyrare artiklar. Jag tror, att detta icke är att uppmuntra lyxen, såsom den siste talaren förmenade, utan att man härigenom i viss grad förebygger, att utländsk lyx införes i landet, på samma gång man försöker möjliggöra för de svenske yrkesmännen att täfla med de utländske. Man kan visserligen, såsom den ärade talaren framhöll, vinna detta mål på andra sätt; men de exempel han valde, tror jag icke voro de lyckligaste. Med all aktning för den affär, som han nämnde, är den dock icke af den beskaffenhet, att den kan upptaga alla slags alster, som böra få plats på ett konstindustrilotteri. För att förringa verkan af min motion har den ärade talaren till slut framkastat det påståendet, att hufvudsakligen blott de större fabriker, såsom gjuuterier och porslinsfabriker, skulle komma att fylla de tomma platserna och lemna vinsterna på industrilotterierna. Jag får då säga, att jag för min del visserligen är fullt säker att så ej skall ske, men jag förklarar på samma gång, att jag skall med största tacksamhet mottaga de beställningar, som kunna komma att göras vid den fabrik jag har att göra med och att jag

Om inrätt-
tande af in-
dustri-lotterier.

(Forts)

skall vara tacksam äfven för den kritik, som kan komma att utöfvas på dem. Jag tror, att hvarje kritik af opartiska och konstförfarna personer skall lända min handtering såsom andra till nytta.

Redan nu hafva enligt gällande lotteriförordning konstnärer och föreningar af konstnärer rätt att utlotta sina alster. Fins någon rimlig orsak att förneka industriidkare och föreningar af sådana att åtnjuta samma rätt? Äro icke dessas alster mången gång fullt jemförliga med rena konstverk? Bevisar icke det höga pris, som sättes på konstslöjdsalster från industriens glansperiod, ja, äfven på sådana alster af senare datum, att de äro föremål, som väl kunna täfva äfven i estetiskt hänseende med många rena konstföremål?

Enligt nu gällande lotteriförordning äro lotterier för välgörande ändamål tillåtna. Detta är en omständighet, som vid afgörande af denna fråga icke heller bör lemnas å sido, ehuru jag för min del dock icke fäster samma vikt dervid som vid de omständigheter jag redan påpekat. När nämligen tryckta affärstider inträffa, faller trycket icke jemt på alla samhällsklasser, utan det är just de yrkesidkare, hvilka skulle komma att lemna bidrag till dessa lotterier, de som tillverka föremål, hvilka icke äro alldeles oundgängliga nödvändighetsvaror, som mest lida af de dåliga tiderna. Dessa yrkesidkare skulle härigenom få en behöflig hjälp och icke nödgas afbryta den ritning, hvarpå de måhända förut slagit in. Det torde således vara väl värdt att beakta, att industri-lotterier uppfylla ett både välgörenhets- och allmännyttigt ändamål — allmännyttigt i dubbelt hänseende, såväl derigenom att de ovilkorligen inverka på höjandet af skickligheten inom yrkena, men äfven indirekt derigenom, att den vinst, som måste uppstå vid sådana lotterier dels för att betäcka omkostnaderna, dels för att de artiklar som utlottas icke skola sättas lägre i pris än motsvarande, som finnas på den allmänna marknaden, och derigenom inverka konkurrerande på detaljhandeln, kan användas till åtskilliga allmännyttiga ändamål, t. ex. stipendier åt yrkesarbetare, inrättande af slöjdmuseer, tillhandahållande af ritningar, modeller och dylikt.

Den ärade talaren yttrade, att jag i fråga om de moraliska skälen för eller mot lotterier hade gått »som katten kring het gröt». Jag antager att han härmed ville säga att det af min motivering till motionen tycktes framgå, att jag hyste en viss tvekan, huru vida lotterier i moraliskt hänseende äro berättigade. Jag ber med anledning häraf få förklara, att jag för min del icke anser lotterier vara mot sedligheten stridande inrättningar. Spel på lotteri är enligt min åsigt lika lofligt, till och med lofligare än vanligt kortspel, och flera andra tillåtna nöjen. Jag hemställer dessutom till den ärade talaren, huru förhållandena skulle gestalta sig i verkligheten, om konsekvenserna af hans strängt puritanska åskådningssätt skulle tillämpas i lagstiftningen. Jag tror, att vi då ej blott finge stryka lotterier, utan äfven kortspel, teatrar och mycket annat, som vi nu anse såsom nödvändiga eller tillåtliga förströelser för oss alla. Vi skulle derigenom skapa en mönsterstat på papperet, men i verkligheten framkalla förhållanden, vida farligare än dem man afsett att afhjelpa genom sådana förbud.

Herr grefve och talman! Jag yrkar bifall till utskottets betänkande, med den förändring Andra Kammaren deri redan beslutit.

Om inrättande af industri-lotterier.

Herr Lundin: Till en början vill jag gifva till känna, att jag icke är förtrogen med utländska förhållanden, och till följd af de dystra målningar den förste talaren upprullade om utländska förhållanden, har jag redan bort känna fruktan. Men i nu föreliggande motion synes mig icke vara anledning att se någon fara.

(Forts.)

Jag har i denna fråga lika litet tänkt på Rörstrand som på Husqvarna. De äro ju fabriker, men här är fråga om handtverk och handaslöjd. Motionen afser att befrämja ett välgörande och godt ändamål inom vårt fädernesland. Erfarenheten och den allmänna opinionsyttringen hafva visat, att det är ett behof, att någonting i denna branch måste finnas. Jag tycker, att det är en nationalvinst att vi behålla de medel inom eget land, som eljest spelas bort i främmande länder. Mig har därför saken tilltalat, på den grund att det är ett verkligt behof. Det är att utveckla konstnärer i sin skicklighet för den som besitter något i det afseendet. Men det är ännu mera välgörande för den enklare arbetaren med sin handaslöjd, ty derigenom finner han en afsättningsort för sina varor, hvaraf han i många, kanske de flesta fall är i saknad. Här föreligger således, enligt min ringa uppfattning, ett godt och ädelt mål, som är välgörande icke blott för den och den individen, utan för den stora massan, hvilken här ej har säte och stämma. Och jag hyser den önskan, att ändamålet i den utveckling som här föreligger måtte komma till stånd. På den grund, herr grefve ock talman, tar jag mig friheten yrka proposition på bifall till utskottets hemställan, sådan den af Andra Kammaren blifvit antagen.

Herr Reuterswärd: Efter den dystra tafla, den förste ärade talaren för oss upprullat, kan det måhända anses nära nog som ett moraliskt brott att förorda eller ens tala om den föreliggande frågan, men jag vågar säga att de öfverdrifter, till hvilka han gjorde sig skyldig, åtminstone på mig icke haft af honom åsyftad verkan. Då det hittills varit tillåtet med Kongl. Maj:ts tillstånd att utöfva dylika konst- och industri-lotterier i vissa fall, kan jag icke se det vara fördömligt om Riksdagen i skrifvelse vänder sig till Kongl. Maj: med uttalande af den önskan att rättigheten till utlotning af konst- och industrialster må kunna i vissa afseenden utsträckas. Jag tror icke, att ett medgifvande till en sådan framställning skulle i allra ringaste mån kunna leda till sådana förfärliga vådor, som den förste ärade talaren framhållit. Och lika med motionären vågar jag säga att: vill man så strängt hålla på den moraliska sidan i denna fråga, då, mine herrar, ha vi många andra viktiga frågor att söka bot för, långt vådligare än den ifrågavarande. För min del anser jag att skrifvelsen är fullt befogad och just i den riktning, som när är föreslagen, kan man under betryckta tider, då den skicklige handverkaren mången gång har svårt att afsätta sina arbeten, lemna honom ett godt stöd. Att det för hvarje land är eftersträfvansvärdt att inom eget område kunna uppdrifva yrkesskicklig-

Om inrättande af industrilotterier.

(Forts.)

heten, det lär väl icke kunna bestridas. För ett så viktigt och stort ändamål anser jag det väl löna mödan att bevilja en så måttlig begäran som denna. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag i öfverensstämmelse med Andra Kammarens beslut.

Herr Wieselgren: Jag vill börja med att meddela, det jag står på en mycket antiqverad ståndpunkt i denna fråga, alldeles den samma, som för 50 år sedan var allmänt vedertagen i Sveriges land, men som nu, efter hvad vi redan blifvit erinrade om, är en öfvervunnen ståndpunkt. För 50 år sedan skref svenska Riksdagen till svenska regeringen och begärde förbud för dessa lotterispel, om hvilkas verkningar man då hade erfarenhet inom landet. Under forskning för helt andra system råkade jag för några månader sedan på de förhandlingar, som då fördes, och de skrivelser som då i ärendet aflätos. Jag beklagar, att icke tiden har medgifvit mig att nu leta rätt på dessa för att gifva Kammaren en rätt liflig förnimmelse af tidens vexlingar. En gammal romersk skald säger om qvinnan, att hon är ett alltid skiftande och föränderligt ting. Det vore en grym orättvisa att blott mot henne vända detta yttrande i våra dagar, ty sannerligen våra män äro en bit bättre! För 50 år sedan förklarade ju Riksdagen, att lotterispelet utöfvat så sorgliga och nedslående verkningar, att samhällets väl fordrade dess afskaffande, man satte nummerlotteriets hela personal på indragningstat och betalade dermed dryga summor för att få slut på eländet; nu åter äro alla lärdomar, alla erfarenheter glömda, nu hyllar man åter lotteriets förträfflighet, nu skall man just dermed pånyttföda samhället!

Men, säger man, det är ju nu blott fråga om industrilotterier. Nej, säger jag, i likhet med en föregående talare, det är icke så; brottningen gäller i detta ögonblick att tränga lotteriets sjelfva princip in genom dörren. Det är betydelsen af det beslut, vi skola fatta i dag. Men har väl denna princip åter fått tränga sig in i lagstiftningen, stannar den icke der: i fjol teaterpremieobligationer, i år industrilotterier, nästa år penningelotterier — det blir marchen! Om den saken skola vi icke tvista.

Principen är oriktig, det måtte vi väl alla vara ense om. En ledamot i kammaren omtalade nyss för mig ett yttrande af en gammal lärd vetenskapsman i Lund, som på sitt koncentrerade och kärfvva språk förklarar: »lotteri det är — bedrägeri.» Lotteriets innersta princip, dess grundprincip, är den, att man omflyttar hvad nationalekonomerna kalla »nyttigheter», till *ens* förmån på alla andras bekostnad, föregycklande desse *alla*, att en hvar af dem skall bli den der *ene*. Det är ett *oriktigt* tillvägagående. Denna princip har fått till vår framtids ofärd göra sig allt för mycket gällande. Storfolket spelar i denna stund sina borrhäsp, och öfver allt hör man ju omtalva sorgliga erfarenheter deraf. Skola vi nu införa samma spelsjuka äfven bland de fattiga klasserna? Blir resultatet der ett annat och bättre? Nej! Men, säger man, det är icke fråga om de obemedlade klasserna, utan om de högre, blott om dem, som hafva råd att göra af med sina penningar; och vi behöfva icke tänka på *deras* ekonomi! Jag skall då meddela ett rön från några årtionden tillbaka, som i detta

fall borde hafva något att betyda. En medlem af denna kammare, som vid den tiden idkade grosshandel i ett af rikets största samhällen, kom att att fästa uppmärksamhet vid, att han så ofta mötte dåligt klädda personer i förstugan, då han skulle gå in på sitt kontor. Han frågade till slut, hvarför dessa hade sin gång der. »Vet ni icke,» svarade man, »att lotterikollektören för industrilotteriet bor i samma hus?» Så träffade han en dag ordföranden i stadens fattigvårdstyrelse och omförmälde förhållandet för honom. »Fattigvårdstyrelsen», svarade denne, »vågar nu mera knappt gifva ut penningbidrag till de fattiga, därför att de oupphörligen vandra dermed till industrilotteriet». Med en sådan erfarenhet för ögonen tror jag, att allt vårt vackra tal om, att det *icke är meningen* fresta dessa fattigare klasser, har mycket liten praktisk betydelse.

Gagnet af att man tillverkar lyxföremål, som ingen behöfver, det förstår jag icke, lika litet förstår jag ändamålsenligheten af en afyttringsметод, der köparen får det han icke behöfver, det han icke kan använda. Den metoden förefaller mig icke alls vara grundad på något klokt ekonomiskt tillvägagående. Domen öfver detta tillvägagående är också just densamma, som står antydd i utskottets utlåtande, der det bland skälen för regeringens afslag å lotteriansökningar anföres, det myndigheterna förklarar, att »ett lotteri, äfven om det lemnade bidrag till de mest gagneliga ändamål, icke kan undgå att i ännu i högre grad verka skadligt genom framkallande af spel-lustan och alla de menliga verkningar, hvilkas förebyggande varit målet för lagstiftningen, angående förbud mot lotterier,»

»Men», säger man, »penningarne gå ur landet.» Jag förstår, det är en mycket viktigt omständighet detta. Men jag säger som den förste talaren: detta är icke sättet att hindra det. Med vår nuvarande ekonomiska politik måtte det väl finnas en mycket lätt utväg att hindra penningarne att för inköp af konstindustriella lyxföremål gå ur landet. Huru ifrig frihandlare jag än är, säger jag dock: hvarför icke, hellre än att söka den inhemska industriens räddning i lotterispel, sätta så höga tullar på dessa utrikes ifrån kommande föremål, att de verka som ett rent införsel förbud? Vida mindre olägenheter skulle deraf följa, än af detta sätt att upphjelpa vår industri.

Beträffande det andra syftet för de eftertraktade lotterierna, nemligen att genom dem locka spelare från att spela å utländska lotterier, säger jag såsom den förste talaren: det är en ohjelpig utväg! Med den hindrar man visst icke penningarne att gå ur landet. »Jag hade en studentkamrat, med hvilken jag efter 15—16 års skilsmessa på en resa sammanträffade, och som, på tal om hans personliga förhållanden, nämnde bland annat, att han under vår gemensamma Upsalatiid hade jemte 4—5 andra kamrater bildat en »association» för att spela på lotteri. I 15 år höllo de på dermed. »Hvad blef resultatet,» frågade jag. »Det blef,» sade han, »att när dessa 15 år voro förlidna, hade vi vunnit och förlorat lika mycket.» Den ränta de *kunnat* hafva haft på sina insatser hade de gått miste om; resultatet i öfrigt blef ungefär »plus minus noll.» Jag nämmer detta till tröst, för de många, som med sådan svårighet bära att

Om inrättande af industrilotterier.
(Forts.)

Om inrättande af industrilotterier.

(Forts.)

penningarne utvandra ur landet. De kunna ju ändå hoppas, att det också kommer in litet penningar i landet på den der ledsamma vägen. Men skola vi inrätta industrilotterier för att hindra penningarnes emigration, så förefaller det mig som vore skilnaden bra liten mellan oss och den danska kustförsamlingen, som påstås hvarje söndag hafva i sin kyrka med presten på predikstolen instämt i en bön, att de skeppsbrott, som nu i alla fall skulle komma att ske, måtte genom Guds nådiga försorg inträffa på *deras* kust. Det är ungefär detsamma hvarom här är fråga. Ingen af oss kan väl neka att det icke här är fråga om små ekonomiska skeppsbrott. Vi lägga ut några bankar här, några skär och klippor der, för att icke främlingar skola åtkomma förtjensten — nej, penningarne få icke gå ur landet, skeppsbrotten skola ske på »vores kyst!»

För min del kan jag icke vara med om en sådan taktik. Jag instämmer med den förste talaren i hans yrkande om afslag.

Herr Fränckel: Jag är egentligen uppkallad af den förste ärade talaren på uplandsbanken, som, då han ville bevisa oantagligheten af det föreliggande förslaget, stälde sig på den ståndpunkten, att han ansåg, att samma grunder, som hittills gällt, borde fortfarande gälla för beredande af yrkesskicklighet åt våra arbetare, och den siste talaren förmenade, att den förändring i lagstiftningen, som skedde för femtio år sedan, fortfarande borde få vara gällande. För min del kan jag ej finna annat, än att då det gäller att bedöma denna fråga, man först bör tillse, huru vida det industriella arbetet nu befinner sig i samma ställning, som på den tiden, och om sålunda de i detta afseende gällande grunder ännu kunna och böra ega tillämpning. Jag anser att det industriella arbetet under denna tidrymd undergått så betydande förändringar, att man ovilkorligen måste taga hänsyn till huru desamma verkat. I detta fall ser man, huru den stora industrien allt mer och mer slagit sig på maskiners användande, och hurusom en arbetares förtjenst numera endast beror på, om han står vid en maskin, som arbetar mycket eller litet. Yrkesskickligheten är här stäld i bakgrunden. Genom detta resonnement skulle man kunna tro att för våra förnämsta industrier yrkesskicklighet icke mera vore nödvändig. Men för alla dem, som sysselsatt sig med industriella saker, bör det vara klart, att det just är maskinernas framfart, som allt mer och mer trängt yrkesskickligheten i bakgrunden, och jag påstår att alla åtgärder, som kunna vidtagas för att bereda lättnad åt yrkesskicklige arbetare jemväl böra vidtagas. Jag frågar, mina herrar, hvartill tjena den tekniska undervisningen åt arbetarne, hvartill tjena de anslag, som lemnas våra arbetare att i främmande länder söka förvärfa sig yrkesskicklighet, om man ej på något sätt i vårt land vill stödja denna skicklighet, hvilken derförutan ej kan träda fram. Det är klart att det måste falla sig mycket svårt för den enskilde yrkesidkaren att, om han för att förkofra sin skicklighet vill lägga ned mera tid och möda på sitt arbete, än hvad som kan betalas i den allmänna rörelsen, göra detta, i fall han ej vet att, när arbetet är färdigt, det också låter sälja sig. Under nuvarande förhållanden i vårt land är ett sådant arbete knappt sälj-

bart. Ty man fordrar numera att arbetsprodukten skall vara en marknadsvara såsom allt annat. Om ett sådant arbete skall kunna säljas, måste det hafva ett stöd, och detta har man funnit uti industri-lotterierna; och jag anser att om dessa industrilotterier sålunda befordra yrkesskickligheten, då äro de också en åtgärd i den rätta riktningen. Derför hafva också industriidkarne sjelfve önskat att de måtte komma till stånd. Dessutom, utan yrkesskicklighet konstrueras inga maskiner, och derförutan åstadkommes ej något fullgodt arbete.

*Om inrät-
tande af in-
dustri-lotterier.*

(Forts.)

Går man vidare, finner man att nu, dess bättre, våra tullförhållanden synas gå i den riktningen, att det är möjligt för den svenske arbetaren att kunna konkurrera med den utländske. Men skall han kunna göra detta, så skall han också kunna producera detsamma, som den utländske arbetaren, och det kan han ej, om han icke från första början får det stöd, som fordras för att han må kunna åstadkomma en marknadsvara af en bättre och mera konstnärlig effekt. Jag tror sålunda, att det är i full konsekvens med den riktning, som nu gör sig gällande, då man fordrar att ett understöd för den svenske arbetaren måtte komma till stånd.

Här har sagts att det vore farligt att taga af de fattige den utgift, hvar till ett industrilotteri kan föranleda. Men jag tror att denna faderliga omvårdnad om arbetarne gör sig bättre gällande på det sättet, att man söker skaffa honom arbete, än att se till i hvad mån de fattigas medel komma i deras fickor eller i andras. Jag tror för min del att det vore en olycklig företeelse, om endast yrkesskickligheten skulle få utveckla sig i fängelserna, i stället för att vara alla fria arbetares tillhörighet, som gifver dem deras inkomst och deras utkomst.

Efter hvad jag jag nu yttrat, kan jag för min del icke finna annat, än att de skäl man anfört om det dåliga moraliska inflytandet af lotterier tillhöra i den tid, i hvilken vi nu lefva, en för länge sedan öfvervunnen ståndpunkt.

Jag kan ej annat än yrka bifall till Andra Kammarens beslut i föreliggande fråga.

Herr Berg: Det lärer åligga mig såsom utskottets ordförande att söka i min mån bemöta de invändningar, som har gjorts mot utskottets tillstyrkan af den föreliggande motionen, och jag ber att i det afseendet få först nämna, att om den grund och den uppfattning, på hvilken anmärkarne i denna fråga ställt sig, vore rigtig och hållbar, är det tydligt att deras slutsats vore oemotsäglig. Om, såsom man här påstått, industrilotterierna vore likställiga med och af enahanda art som penningelotterierna, skulle vi säkerligen alla vara eniga om att afstyrka dem och ej vilja förorda någon förändring i gällande författning om förbud mot lotterier. Frågan hänger sålunda derpå, mine herrar, huru vida dessa nu ifrågavarande industrilotterier verkligen äro att jämföra med penningelotterier, eller huru vida de icke äro det. Här har man, för att bevisa det förra, framhållit erfarenheter, lånade från det afsomnade nummerlotteriet. Detta är dock synnerligen origtigt och vilseledande. Ty en hvar, som vill låta lära sig af den erfarenhet, som sammanfaller med de lotterier,

Om inrättande af industrilotterier.

(Forts)

hvilka i temligen talrikt antal med Kongl. Maj:ts medgifvande hos oss på senare tider egt rum, måste, så vidt jag förstår, komma till samma slutsats, som utskottet, att nemligen lotterier med vinster af jemförelsevis lågt värde, bestående af lösören, ingalunda kunna jemföras med lotterier om kontanta penningar i förening med höga kontanta hufvudvinster. Man kan sålunda vara förvissad om, och man måste af denna erfarenhet komma till denna slutsats, att de nu i fråga varande industrilotterierna äro närmast att jemföra med de i lag tillåtna välgörenhets- och konstlotterierna. Att så är förhållandet bevisas jemväl af det kända faktum, att lotterna i dessa lotterier, i olikhet med penningelotteriernas lottsedlar, ingalunda äro begärliga, att de icke äro lättsålda, utan fordra både lång tid och mycket arbete för att kunna placeras. Det exempel, som af en föregående talare framdragits, att en del af den fattigare befolkningen skulle vara behjelpig vid denna försäljning, bevisar ingalunda att denna befolkning själf deltagar i lotterierna, utan endast att ett kraftigt arbete behöfves för att placera lotterna. Erfarenheten från vinsterna vid de lotterier, som hittills egt rum, ådagalägger, såvidt det kommit till utskottets kännedom, att det hufvudsakligen är de bergade klasserna, som tagit del deri, och att de lemnat den fattiga klassen och den stora massan oberörd.

Påståendet att industrilotterierna skulle blifva förderfliga samt verka moraliskt skadligt på hela vår befolkning är således lika öfverdrifvet, som påståendet att dessa lotterier äro jemförliga med, ja rent af äro ett bedrägeri, eller, för att tala med en reservant i Andra Kamraren, att de väcka en skadlig lusta till nästans egendom, hvilket ju icke behöfver vederläggas. Man stannar nästan i tvifvel om hos hvilken denna lusta skulle väckas, om det är hos anordnarne af eller deltagarne i lotterierna.

Äfvenledes har uttalats fruktan för att härmed plantera ett senapskorn i den svenska lagstiftningens mark, hvilket sedan skulle uppväxa till ett förderfbringande träd. Men detta senapskorn finnes redan der inplanteradt i form af medgifvandet att anordna välgörenhetslotterier och har funnits der sedan lång tid tillbaka, utan att någon olägenhet förmärkts och utan att någon dristat påstå, att någon sådan är att förvänta. Jag tror alltså att dessa yttranden om skadligt inflytande på vårt folks så väl moral som sparsamhet äro obefogade, likasom de icke heller hemta sitt stöd från den erfarenhet, man från andra länder har om dessa inrättningars verkningar. Men vi svenskar beskyllas ofta nog af opartiske utlänningar för att vara svaga för den vackra teorien och den granna frasen, som mången gång hindrar oss att på ett praktiskt sätt ordna våra affärer. De ord, som här blifvit fälda mot industrilotterierna, hafva påmint mig om detta påstående och synas mig i någon mån vara som en illustration dertill. Vi blåsa gerna upp en liten enkel praktisk fråga till en stor moralisk, som hotar vårt folk, och man insinuerar dervid att vi, till följd af vår höga kultur, stå på en högre ståndpunkt, än de folk, som hafva dessa lotterier och alltså icke blifvit välsignade med förordningen af den 6 augusti 1881, om förbud mot lotterier. Och likväl kan det hända oss svenskar litet hvar att, sedan vi, i känslan

af en viss stolthet och egenrättfärdighet öfver nämnda högre ståndpunkt, fördömt dessa oskyldiga industrilotterier, vi strax derpå gå helt lugnt hem i våra familjer och draga en spader med en ganska konvenabel point, utan att betänka, att detta är ett vida skarpare medel till spellustans underhållande och uppmuntrande.

Om inrättande af industrilotterier.

(Forts)

Jag vågar alltså påstå, att de höga orden — låt vara att de skänka oss nöje för ett ögonblick genom att i fantasien ställa oss på en upphöjd ståndpunkt — likväl icke hafva något sammanhang med denna praktiska fråga. Vi behöfva visserligen den nyss omnämnda fröken Giöbel och andra välvilliga försäljare af den svenska industriens af handtverkeriernas alster, men slika praktiska företag finnas icke och kunna icke åstadkommas på många ställen i vårt land. Vi behöfva deremot alla medel för att i någon mån komma i jemlik ställning med den utländska konkurrensen, hvarunder våra handtverkerier och slöjder nu sucka.

Under sådana förhållanden och då, såsom jag nyss haft äran säga, jag är förvisad om att de faror, som här framhållits, ingalunda hafva något gemensamt med denna enkla sak, som endast gäller att likställa industrilotterierna med de hittills i lag under vissa vilkor tillåtna välgörenhets- och konstlotterierna, mot hvilka ingen hittills kunnat säga att de äro omoraliska eller förderfliga, vågar jag yrka bifall till uskottets förslag med den i ringa mån ändrade lydelse, som Andra Kammarens beslut påkallar.

Herr Forssell: Jag skall icke oroa kammaren med något tal om lotteriers moralitet. Men då den siste ärade talaren yttrade, att denna skrifvelse skulle hafva till syfte att på bästa sätt ordna »våra affärer», så må kammaren ursäkta, i fall jag något litet går in på frågan om lotteriernas förhållande till affärsverksamheten.

De flesta af denna kammares ledamöter, huru benägna för lotterier de än kunna vara, skola säkerligen medgifva att dessa inrättningar dock äro en ytterst ofullkomlig och oegentlig form för att föra producenter och konsumenter tillsammans. Det kan väl ej förnekas, att vid en varuafsättning genom lotteri trefva både producenter och konsumenter i mörkret. Konsumenterna veta icke hvilka varor de skola få för sina penningar och de få ofast antingen intet eller ock just hvad de icke vilja hafva; de producenter åter, som vänja sig vid att producera för lotterier, veta ej hvar de hafva sina konsumenter eller hvad dessa konsumenter helst vilja hafva. Följden deraf är åter ofta, att producenterna tro sig kunna behandla lotteripubliken hur som helst och sällan bjuda dem sina bästa varor.

Det ligger således, ur ren ekonomisk synpunkt, något felaktigt i principen, och jag tror att kammarens ledamöter skola erkänna det, om man frågar dem: skullem I, mine herrar, vilja att en större del af den svenska industrien stälde sin afsättning på lotterier? Kammaren skulle härtill bestämdt svara: nej, det kan ej vara nyttigt att i *allmänhet* på ett sådant sätt ordna förhållandet mellan producenter och konsumenter.

Lotterier äro för närvarande i vårt land tillåtna endast för vissa

Om inrättande af industrilotterier.

(Forts.)

temligen skarpt begränsade grenar af industrien, till den industriella produktion, som förutsätter en högre och mera konstnärlig färdighet. Men, mine herrar, det kan icke nekas, att om industrilotterierna visa sig lönande, om de bereda både industriidkarne och mellanhänder tillfällen till stor vinst, skall, om portarna öppnas på vid gafvel, inom mycket kort tid frestelsen blifva öfvermåttig för den ena industrigrenen efter den andra. Om det beredes all möjlig lättnad för öppnande af industrilotterier, så skall det säkerligen inom ganska kort tid visa sig, att icke blott konstslöjdare, konstetsare, tillverkare af konst saker i sten och porslin, utan äfven deras mindre konstskicklige yrkesbröder i alla industrigrenar begära samma förmån, och man skall slutligen komma derhän, att genom lotterier beredes afsättning för allehanda slöjdvaror af tvifvelaktigt konstvärde, ja hvarför icke just för sådana varor, hvilka hafva svårt att få afsättning egentligen därför att de äro *illa* gjorda? Hvar skall man få begränsningen, om det ordnas så, att hvarje stad bildar en förening för ett industrilotteri, som får sina stadgar och som har till uppgift endast att, såsom det heter, befrämja den inhemska yrkesskickligheten? Jag för min del tror, att inom mycket kort tid skulle frestelserna blifva industriidkarne öfvermåttiga, likasom för dessa nämnder, som skola hafva att afgöra om lotteriers inrättande, och att sålunda den ena industrigrenen efter den andra skulle blifva hänvisad till afsättning genom lotterispel.

Det är ur den synpunkten jag finner den afsedda skrifvelsen innebära en stor fara. De vänner af vår industri åter, som hufvudsakligen tänka endast på en viss industrigren med högt uppdrifven konstskicklighet, synas mig kunna vara fullt tillfredsstälde med den ordning, som redan finnes för lotteriers inrättande.

Utskottet har begärt att Riksdagen skulle anhålla om en sådan *ändring* af 1881 års förordning, att »s. k. industrilotterier, afsedda för inköp och utlotning af svenska slöjd- och industrialster, vid hvilkas förfärdigande större konst- eller handaskicklighet blifvit nedlagd, måtte till antal och under vilkor, som af Kongl. Maj:t bestämmas, få inrättas» etc. Jag frågar mig: är det icke möjligt att redan nu, efter gällande författning, få dylika lotterier inrättade? Svaret ligger i den verksamhet, som vi se för våra ögon. Hvar och en af eder, mine herrar, har säkerligen mången gång fått sig erbjudna lotter, än på en etsad sköld, än på ett konstnärligt arbetadt skåp och derigenom kunnat se, att Konungens befallningshafvande icke pläga vägra sitt tillstånd till dylik försäljning; för att nu icke tala om de ofantligt mångartade produkter af slöjdverksamhet och målarkonst, hvilka oupphörligen offentligt utbjudas till salu genom lottsedar. Det är sålunda möjligt att redan nu tillfredsställa genom lotterier alla grenar af högre utbildad konstnärlig yrkesskicklighet, som i vårt land kunna förekomma. Det nordiska museet har använt lotterier, hvilka inneslutit industrialster af alla möjliga slag. Stockholms handtverksförening har upprättat ett lotteri, som äfven inneslutit alla möjliga industrialster. Och hvad slutligen beträffar de ändamål, för hvilka vinsterna vid industrilotterierna skulle kunna afses, har man varit

så fri i sin tillämpning af lagens bestämmelser, att t. ex. i ett konstlotteri, medgifvet troligtvis på vanligt sätt, har anslagits halfva vinsten till bestående af Vaberget, och å andra ställen har större delen af vinsten anslagits till upprättande af ett museum.

Om inväntande af industrilotterier.

(Forts.)

Vid sådant förhållande finner jag icke något hinder för att utan ändring af nu varande lag låta större eller mindre delar af vinsterna anslås till yrkesskicklighetens höjande. Med ett ord, de nuvarande formerna för industrilotteriers medgifvande synas mig lemna alla möjliga friheter för det syfte, hvilket man framställt såsom det förnämsta här afsedda, och då jag för min del anser, att Riksdagen icke bör skrifva till Kongl. Maj:t om ändringar i en förordning, hvilken för närvarande tillfredsställer behovet, samt att man icke bör besvara Kongl. Maj:t med någonting, som är öfverflödigt, hemställer jag om afslag å utskottets betänkande.

Friherre Klinckowström: Jag har begärt ordet endast för att i korthet nämna, att jag delar de tungt vägande skäl, som de herrar framställt, hvilka yrkat afslag å det nu föreliggande betänkandet, och då jag icke vill misstänkas för att hysa en motsatt åsigt, har jag velat till protokollet anteckna, att äfven jag för min del yrkar afslag å betänkandet.

Grefve Strömfelt: Alldeles i motsats mot den siste ärade talaren ber jag få säga, att jag icke kunnat upptäcka några »tungt vägande» skäl, men väl skäl, sväfvande i rymden, för att bevisa, att ett afslag borde följa på föreliggande utlåtande. Jag får först bekänna, att jag ej beredt mig på att i dag uppträda, såsom så många andra talare hafva gjort, men jag kan icke med tystnad se, huru frågan här behandlas. Jag har aldrig bevittnat en diskussion, der man, för att drifva fram en åsigt, så sväfvat ut i det oändliga, som vid detta tillfälle.

En talare sade nyss, att han ej skulle yttra sig om den moraliska sidan af saken. Nej, han var så god och yttrade sig ur national-ekonomisk synpunkt, såsom han förut många gånger med så mycken förtjenst gjort i kammaren; denna gång mot lotterier. Han talade om att producenter och konsumenter här icke kände hvarandra. För honom, såsom för detta finansminister, lär det icke vara obekant, att det spelas bort millioner ur landet på *utländska* lotterier just af den samhällsklass, för hvilken man här föregifvit sig vilja lagstifta så, att icke hos densamma måtte uppammas någon spellusta. Då frågar jag honom som nationalekonom: är det bättre att *afslägsna* producenter och konsumenter så långt som möjligt från hvarandra, såsom nu tillgår, än att, såsom här är i fråga, föra dem *närmare* hvarandra? Hans anförda skäl gäller i sak här ingenting.

Aldrig har jag hört min ärade vän, den förste talaren, sväfvat ut så, som han gjorde i dag. Han började att tala om det demoraliserande inflytande, som ett antagande af detta förslag skulle utöfva på den svenska befolkningen. Han talade om spelbanker. Finnes här något förslag om spelbanker, eller följer af detta förslag, eller

Om inrättande af industrilotterier.

(Forts.)

följer af industrilotteriernas inrättande, att spelbanker skola tillåtas? Det var en förutsättning utan orsak — icke något bevis.

En annan talare berättade för oss, att han hört en fattigvårdsledamot af de många hundra, ja tusen sådana, vi hafva i vårt land, säga, att han icke tordes betala ut ett fattigunderstöd därför, att den fattige begagnade det att spela på lotteri. Detta är ingalunda något bevis.

Möjligtvis har *en* haft den uppfattningen; sannolikt kan icke en gång han bevisa, hvad han sagt.

Den förste ärade talaren yttrade, att ett antagande af detta förslag skulle demoraliserande inverka på befolkningen genom att locka till onödiga utgifter och störa den sparsamhetsanda, som man åtminstone bjuder till att i landet införa och upprätthålla. Hvad var detta för en förutsättning? Var detta något bevis? Är det den ärade talaren obekant, att de mest sparsamma nationer i Europa, nemligen Tyskland och Danmark, hafva fullt med lotterier? Har detta hos dem verkat demoraliserande? Kan han säga, att deras befolkningar är mera demoraliserade än den svenska? Jag vill påstå, att i *ett* fall åtminstone har det visat sig att de äro mindre demoraliserade, ty de äro inga försvarsnihilister.

Mine herrar! Sveriges befolkning spelar, kan man säga, om man tager alla klasser i genomskärning, på lotterier i alla länder. Hvad bevisar det? Det bevisar, att en nations rättsmedvetande bestämmes icke af några få lagstiftares subjektiva uppfattning om en sak.

Här spelas, såsom jag nämnde, för flera millioners värde, och flera millioner kronor gå ur landet till utländska lotterier från alla klasser af Sveriges befolkning. Hvad är då mera demoraliserande än det, att när denna befolkning icke anser det vara orätt att spela, att det ej stör dess rättsmedvetande, den svenska lagstiftningen ändock förbjuder lotterier i eget land? Denna olika uppfattning af rätt — befolkningens och lagstiftningens — är mera demoraliserande, än om här funnes kontrollerade lotterier, der folket ej på samma gång blefve bedraget.

Nu är det blott fråga om en liten sida af lotterierna, nemligen om industrilotterier. Då nämnde den förste ärade talaren såsom exempel Rörstrand och Husqvarna. Hvad hafva dessa fabriker det ringaste att göra med denna fråga? Han säger: vi skicka från Husqvarna ut arbetare för att lära sig yrkesskicklighet. Men här är fråga om arbetare, hvilka redan hafva yrkesskicklighet, men icke kunna få afsättning för sina produkter och att bereda dem tillfälle dertill.

Så nämnde han om fröken Giöbels förtjenstfulla verksamhet. Jag underskattar den ej, men då kan jag nämna för honom om en annan »konsthandlare», som har sin affär ej långt från fröken Giöbels, hvilken för ett par månader sedan, för att skaffa en utmärkt skicklig arbetare afsättning, köpte ett af honom konstmässigt arbetadt skåp. Det står der ännu i dag, ingen har köpt det; således, ingen uppmuntran att fortsätta.

Jag instämmer med herr Almström, att vill man icke inrätta nu föreslagna industrilotterier, låtom oss då stifta lag mot societetsspel.

Ty många gånger har jag sett, huru just vid *dessa* lidelserna uppjagas i vida högre grad än genom lotterispel. Och man kan väl icke förneka, att vid ett sådant spelbord kan man icke beräkna, hvad man förlorar, men vid ett lotteri vet man hvad man insatt och kan ej förlora mera.

Om inrättande af industrilotterier.

(Forts.)

Jag instämmer med dem, som yrkat bifall till betänkandet, sådant det af Andra Kammaren blifvit antaget.

Herr Tamm, Hugo: Jag ber blott att få bemöta den anmärkning, som gjordes emot mitt förra yttrande, att dessa lotterier icke skulle locka till onödiga utgifter. Men huru fördelas väl dessa föremål, hvilka utgöra vinsterna och skola utdelas till den ena och den andra? Man vet icke hvad man får och kan sålunda erhålla de för ens hushållning och ställning mest opassande artiklar. Så hände t. ex. här om dagen på en cirkus, att en piga fick en boricka, och en elegant fick en liten gris. Så går det till.

Dessutom vill jag nämna, med anledning af den tillrättavisning, som gjorts mig, att jag skulle blåst upp en liten fråga till en stor, att det finnes äfven en annan taktik, och det är att reducera en stor fråga till en liten. Den moraliska sidan af saken må få vara stor för dem, som anse den sådan.

På samma grunder, som grefve Strömfelt för några dagar sedan yrkade afslag å herr Treffenbergs motion, nemligen att den skulle i några bränvinsbrännarens intresse demoralisera hela svenska folket, jag jag yrka afslag å utskottets nu förevarande utlåtande.

Herr Lundin: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång tilllåt mig begära ordet i denna fråga, men jag blef uppkallad af de rörande ord, som faldes af en föregående talare. Jag instämmer med honom uti hans beklagande af dessa fattiga, som besökte en lotterikollektor, men det står för mig icke klart, om de besökte honom för att köpa lotter eller för att möjligen blifva af med alster, som de eller deras familj tillverkat. Jag tror att det senare lika väl kunde vara händelsen, som att de försökte förvärfva en lottsedel för att kunna bereda sig någon fördel.

Samme talare fördömde äfven börsspel. Icke annat än jag kan begripa, så afgöras på börsen de största affärer, som kunna förekomma i ett land. Dessa spel förefalla mig i allt fall vara vida farligare än ett oskyldigt lotterispel.

Enligt min tanke är ett lotterispel icke förenadt med några faror. Den som vinner kan mångdubbla sina tillgångar och den som misslyckats flere gånger inser nog till slut, att hans förmögenhet icke räcker till att fortsätta spelet, och då slutar han.

Jag fortsätter mitt yrkande om bifall till utskottets förslag med med den förändring deri, som Andra Kammarens beslut i frågan innebär.

Herr Wieselgren: Jag ber, att emot grefve Strömfelt få återropa — grefve Strömfelt! Han började med påståendet, att ett par föregående talare — hvilka de voro, behöfver jag ju icke be-

Om inrättande af industrilotterier.

(Forts.)

känna — hade gjort en liten fråga stor. Men han var likväl nog vänlig emot oss att, genom hela sitt resonnement, sjelf intyga, att frågan icke var liten, utan att den tvärt om var just så stor som vi hade sett den. Vål är det ju i dag endast en början, en liten del af frågan, som man söker tränga in igenom dörren, men den återstående och största delen står väntande utanför. Och han vitsordade på ett synnerligen kraftigt sätt rättigheten af denna vår uppfattning. då han sade sig anse rent af demoraliserande att icke *penningelotterier* voro tillåtna och införda här i landet. Ja, det är just känndomen om detta åskådningssätt, som gjort att vi vågat anse och fortfarande anse den nu föredragna frågan *stor*. Erkännas må, att, om den ses i sina af utskottet uppgjorda dimensioner, den kan anses »liten» — men de der dimensionerna äro icke de rätta, icke de verkliga; den ärade talaren bestyrkte detta på det mest otvetydiga sätt.

Han invände emot mitt åberopande af en viss fattigvårdsledamots yttrande, att det icke kunde ega någon så stor betydelse, då tusen andra fattigvårdsledamöter ingenting sagt. Jag ber att få möta honom med samma resonnement. Han talade nemligen sedermera om ett skåp, som icke blifvit såldt, och ville dermed bevisa den svenska konstindustriens betryck. Men, mine herrar, hvad betyder detta enda osålda skåp emot alla de tusen, *som blifvit sålda!* Får således min fattigvårdsledamot ingenting betyda, så må något vitsord ännu mindre tillerkännas hans skåp.

Jag ber emellertid att från rent ekonomisk synpunkt få påpeka en sak, för hvilken de, som nu vilja uti industriens intresse försvara industrilotterier, synbarligen icke haft ögonen, öppna, men som de dock borde bemärka; och det är, att i den mån folkets penningetillgångar kastas in uti lotterispekulationer, i samma mån minskas naturligtvis deras köpkraft, der det gäller viss konsument emot viss producent, konsumenten af en bestämd vara gent emot dennas producent. Från den sidan sedt kan det väl icke nekas, att icke industrien kommer att genom detta konstlade producent- och konsumentskap lida *mera* än hvad den vinner, äfven om någon vinst skulle vara att vänta genom den direkta beställningens och det direkta köpets undanträngande.

Jag vill dessutom bemärka, att, då vissa talare påstått det här icke vore fråga om penningar utan om industrialster, dessa alster, för så vidt de icke äro rent onyttiga, dock utgöra penningars värde och representera ett sådant. Såsom ett tillfälligt utskott inom riksdagen, för 16 à 17 år tillbaka, ganska vidlyftigt reducerat, hafva industrilotterierna icke haft lätt att bevisa sin oskadlighet på sagda grund. Mot påståendet — att det i fråga om industrilotterier icke gäller spel om penningar — gifves det blott ett svar: det gäller *penningars värde* och det omsättes lätt i *penningar*.

Herr Billing: Jag skall icke göra något yrkande, men jag ber att få säga några ord med anledning af hvad jag hört under discussionen.

Man har sagt, att man blåst upp denna fråga för mycket. Det kan vara sant, om frågan blott gäller det betänkande, som här före-

ligger. Men jag kan icke underlåta att fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att detta är blott A, och att det nödvändigt kommer att följas af B och C, samt att vi verkligen icke nu rösta endast om detta betänkande, utan måste på förhand göra klart för oss konsekvenserna deraf. Också har jag enskildt hört af mycket skarpsynta ledamöter i denna kammare, att denna synpunkt är af dem beaktad, och att de verkligen anse det vara fördelaktigt att gå vidare på den inslagna vägen.

Den andra punkten, hvarom jag ber att få säga några ord, är frågan om den moraliska sidan af lotterier. Jag tror icke, så vidt jag har hört, att man gjort rätt klart för sig den moraliska sidan af saken, hvarken från den ena eller den andra ståndpunkten. Ty icke kan man säga, att lotterispel *i och för sig* är något orätt, och icke bevisar man att det är orätt, derigenom att man pekar på, att det skulle vara ett förlösande af medel, om man köpte sig en lottsedel, och icke heller genom att man påstår, att den vinnande skulle taga från den förlorande. Med allt skäl hafva sådana påståenden blifvit tillbakavisade, utan att man dock, enligt min tanke, bevisat sin vederläggning.

Om jag nu dristar mig att säga, att lotterispel icke *i och för sig* kan stämplas såsom något moraliskt ondt, kan jag å andra sidan icke fördölja och vill icke låta det vara osagdt, att lotterispel dock innebär en frestelse. Vi skola icke gå längre än vi verkligen kunna försvara, och att försvara att lotterispel *i och för sig* är något ondt, det kan jag icke, men att det deri ligger en frestelse och en stor fara, det tror jag mig kunna både påstå, bevisa och försvara.

Den största faran vid lotterispel ligger, enligt mitt förmenande, icke i den risk, för hvilken man utsätter sig, utan den ligger fastmera i det oroliga sinnelag, som följer med lotteri-dragningarna. Jag har någon erfarenhet i detta afseende från min embedsmannaverksamhet. Der funnos inom en församling många, som spelade på penningelotterierna i Köpenhamn, och jag kan försäkra eder, mine herrar, att de dagar, då dragningen skulle ega rum i Köpenhamn, var hela samhället likasom i en slags dallring.

Jag slutar med, att jag icke skall göra något yrkande, men jag har ansett mig böra, på grund af uttalanden, som här skett, säga, att denna fråga är icke liten, utan den är ganska stor, med hänsyn till sina konsekvenser. Och jag har velat uttala, att lotterispel icke är *i och för sig* något orätt, men att det har med sig en frestelse. Frågan blir då, huru vida industrilotterier, inrättade såsom här föreslagits, äro så begränsade och bestämda, att frestelsen kan sägas vara dermed förebyggd. Derom vill jag ingenting yttra.

Herr Carlborg: Jag skulle kunna inskränka mig till att yrka bifall till motionen och utskottets förslag, på sätt detta blifvit formuleradt, men jag skall dock be att få yttra några ord såsom motiv för detta mitt yttrande.

Det förekommer i utskottets betänkande en mening, så lydande:

»Ett bifall till motionens syfte skulle således enligt utskottets åsigt icke komma att rubba de skrankor, som i gällande lag blifvit resta mot

Om inrättande af industrilotterier.

Forts.)

Om inrättande af industrilotterier.

(Forts.)

lockelserna till förderfligt lotterispel. I en viss riktning skulle till och med ett sådant bifall sannolikt verka till minskning i det nu veterligt allmänna lotterispelet.» Detta är äfven min åsigt och det torde vara en allmänt känd sak, att förslag blifvit väckt och jemväl offentligt framhållet i den danska pressen — jag vet dock icke om det kommit längre — att öka danska klasslotteriets lotter och vinster, emedan lotterna icke räckt till för alla *svenskar*, som velat köpa lotter.

Det har ock af den siste ärade talaren anförts, huru det inom vissa socknar i södra Sverige spelas på de danska lotterierna till den grad, att det går liksom en bäfvan och en oro genom socknen kort före dragningarna. Skulle detta spelraseri kunna i någon mån förekommas genom ett bifall till utskottets här gjorda framställning om en skrifvelse till Kongl. Maj:t om inrättande af svenska industrilotterier, vore ju ett godt resultat vunnet. Utskottets hemställen är verkligen så oskyldig, att jag icke kan förstå huru en del ledamöter kunnat anse denna sak ega så stor betydelse, att de hållit vidt sväfvande tal om det moraliska förderf, som skulle framkallas af industrilotterier. Det har alltid förvänat mig, att icke här i Sverige tillåtits åtminstone industrilotterier, och jag kan icke finna, att Sverige på något sätt kan vinna ära af att, allenastående bland Europas öfriga civiliserade stater, hafva förbud mot dylika lotterier. Jag, som utan den ringaste samvetsförebråelse flera gånger tagit lotter både på industri- och andra lotterier, tycker att de stränga lotteriförbuden gränsa nästan till det löjlige och bidraga i sin mån att gifva stöd åt det ofta hörda uttrycket: »die dummen Schweden», hvilka så väl i detta som många andra hänseenden försumma att taga vara på egna intressen.

Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Herr Wieselgren: Emot den näst föregående talaren vill jag anmärka, att om jag också icke alls vill inlåta mig med honom i någon »teologisk träta», huru vida lotterispel är något ondt eller godt, så eger jag dock med hänsyn till hans yttrande full anledning att påminna om det bud, som gafs mycket tidigt i mensklighetens historia, och som lydte icke så: »du skall spela dig till ditt dagliga bröd», utan: »du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett». Deruti må väl ligga en allvarlig anvisning om sättet att ernå den vinst, vi ega eftersträfvä, nemligen genom ett ärligt, sträfsamt och uthålligt arbete och icke genom lättsinnigt spel om andras tillgångar.

Herr Berg: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång uppträder i denna fråga, men jag anhåller att få yttra några ord med anledning af det här gjorda påståendet, att nu gällande lagstiftning skulle vara fullt tillräcklig och af en tillfredsställande beskaffenhet, samt att den icke påförutan skulle kunna medgifva lotterier vid vissa tillfällen och på vissa vilkor. Förhållandet är nemligen, att Kongl. Maj:t, endast tidvis och med intervaller af flera år, tillåtit dylika lotterier. Om det således skall vara någon nytta för industrien med hvad som nu föreslagits, måste man vidtaga en ändring i lagen, ty

dessa Kongl. Najts medgifvanden stå i så till vida i uppenbar strid mot gällande lag, att de utgöra särskilda undantag derifrån.

Beträffande yttrandet att man genom industrilotterier skulle förledas till lättja och försök att derpå förvärfva sitt dagliga bröd, så är detta, enligt min tanke, en stor öfverdrift, hvilket jag äfven förut påpekat. Dessa lotterier skola ju tvärt om erbjuda endast små vinster, bestående af föremål utaf högre konstvärde, således hufvudsakligen af lyxartiklar, hvilka köpas af personer och samhällsklasser, som dertill använda sitt öfverflöd. Dermed förfalla också alla anmärkningar om den förminskade sparsamhet och den skadliga inverkan, som lotterierna skulle hafva på de lägre klasserna.

Det nämndes också, att lotterierna vore en principiellt oriktig form att närma producenter och konsumenter till hvarandra. Det är mycket riktigt, men detta är icke heller meningen. Industrielotterierna äro endast en undantagsform för att uppmuntra den nu på en ganska låg ståndpunkt befintliga konstindustrien och slöjden.

Det är endast detta jag velat nämna, för att ytterligare motivera utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr greffen och talmannen, att derunder yrkats: 1:o) af herr *Almström*, att kammaren, med afslag å dess tillfälliga utskotts i nu förevarande utlåtande gjorda hemställan, så vidt den skilde sig från Andra Kammarens genom protokollsutdraget n:o 123 delgifna beslut i ämnet, skulle biträda detta beslut; och 2:o) att Första Kammaren skulle afslå utskottets hemställan och vägra biträda Andra Kammarens beslut.

Härefter gjorde herr greffen och talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och sedan på hvardera af nyssnämnda båda yrkanden, samt förklarade sig anse de afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja derför att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och vägra biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition dervid antagits godkännande af herr *Almströms* förslag, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår hvad Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 hemställt i sitt utlåtande n:o 1 och vägrar biträda Andra Kammarens genom protokollsutdraget n:o 123 delgifna beslut i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Andra Kammarens nämnda beslut, och biträder detta beslut.

Om inväntande af industrilotterier.

(Forts)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—48;

Nej 62.

Mot Kammarens nu fattade beslut anmäldes reservation af herr *Biesért*.

*Ifrågasatt ut-
arbetande af
förslag till lag
om samegande-
skap i fast
egendom.*

Föredrogs å nyo lagutskottets den 5 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 23, i anledning af väckt motion om utarbetande af förslag till lag om samegandeskap i fast egendom.

Herr Bergström: Ut i den motion, som föranledt förevarande betänkande, föreslår motionären, att »Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande af en lag om sådant samegandeskap i fastighet, som ej är ordnad genom bolagsregler, föreningsstadgar eller på annat dylikt sätt.» Han har skildrat de olägenheter och svårigheter, som uppstå vid uppkomsten af samegendom i fastighet och hans skildring har varit så liflig, att han öfvertygat utskottet om behofvet af en fullkomligare lagstiftning i ämnet än den befintliga. Han har åtminstone öfvertygat utskottet så till vida, att utskottet i viss mån tillstyrkt bifall till hans motion. Mig har han deremot icke kunnat öfvertyga och icke heller en annan ledamot af denna kammare — grefve Klingspor. Vi hafva ansett, att man för närvarande icke borde vidtaga någon åtgärd i anledning af den väckta motionen.

Jag dristar antaga, att alla de, som läst igenom betänkandet, äfven tagit kännedom om reservationen. För närvarande kan jag därför inskränka mig till att åberopa de skäl emot bifall till motionen, som jag andragit i min reservation. Jag väntar naturligtvis, att en eller annan af lagutskottets ledamöter skall uppträda och söka berättiga den förändring i det bestående, som åsyftas. Jag kommer dervid att intaga en ställning, som jag alltid gerna intager, då det gäller att skydda det bestående; jag ämnar nemligen att hålla mig på defensiven. Sedan angreppet skett, vill jag vidare utveckla mina försvarskrafter, och jag hoppas att angriparne skola göra sig skyldige till någon blotta, hvaraf jag icke skall försumma att begagna mig.

Herr Claëson: De skäl, som den föregående ärade talaren både skriftligen i sin reservation och nu muntligen åberopat, skulle måhända väga tungt, om frågan nu föreläge första gången, men så är icke förhållandet. Riksdagen har redan tillerkänt denna fråga, i hvad den angår städerna, den vikt, att Riksdagen skrivit till Kongl. Maj:t i ämnet, och Kongl. Maj:t har tillerkänt samma fråga den vikt, att han öfverlemnade till en komité att utreda frågan. Nu afser lagutskottets förslag icke annat, än att vid denna utredning måtte tillses, om icke de bestämmelser, som tilläfventyrs kunna befinnas gagneliga för städerna, äfven böra få blifva lag för de fastigheter på landet, som äro alldeles eller mycket lika med stadsfastigheter. Jag

vill blott i fråga om den provins, bland hvars representanter jag är, anföra t. ex. Smedjebacken och Borlänge, som äro större orter än Hedemora och Säter och i hvilka förhållandena med fastigheterna äro ungefär desamma i städerna. Om nu, hvad jag icke tillåter mig bedöma, att Kongl. Maj:t icke kan utfinna någon lag, som reglerar de i frågavarande förhållandena beträffande stadsfastigheter, följer väl deraf, att lag ej bör utfärdas för att reglera samma förhållanden vid de fastigheter å landet, som äro med stadsfastigheter jemförliga och likaså, om man kan finna en lag för städerna, så torde det blifva lätt att utreda, om och huru vidsträckt den bör få tillämpas å landtfastigheter.

*Ifrågasatt ut-
arbetande af
förslag till lag
om samegande-
skap i fast-
egendom.*

(Forts.)

Jag tror således, att skrifvelsen i fråga icke bör föranleda någon anmärkningsvärd kostnad eller besvär, men kan förekomma, att en lag utgifves, som icke blir så fullständig, den borde vara, och yrkar för ty bifall till utskottets förslag.

Herr Sjöcrona: Enligt ett skrifvelseförslag, hvarom lagutskottets majoritet gjort hemställan, skulle den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden företagas »i sammanhang med utarbetande af lagbestämmelser angående de rättsförhållanden, som uppstå genom samegendom i stadsfastighet». Herrarne behagade inhemta af betänkandet, att detta sistnämnda arbete är uppdraget åt den s. k. stadsplanskomitén, och då jag haft och på sätt och vis kan sägas ännu hafva den äran att vara ordförande i denna komité, så anhåller jag att här få meddela några upplysningar rörande denna fråga.

Stadsplanskomitén, hvilken skulle afgifva förslag till ordnande af de rättsförhållanden, som uppstå mellan kommuner och enskilde vid genomförande af stadsplaner, sammanträdde den 18 november 1884 och afgaf redan i början af oktober 1885 sitt betänkande och förslag till lag i ämnet. Denna komité — jag kan nämna det i förbigående — har, sedan Konungens befallningshafvande och andre vederbörande inkommit med utlåtanden, redan på våren 1886 afgifvit ett ytterligare yttrande i anledning af dessa inkomna utlåtanden, så att komitén har gjort allt hvad på den kunnat ankomma för att bringa denna ganska viktiga fråga till sin lösning. Emellertid fick komitén, såsom herrarne se af betänkandet, i januari 1885 till sig öfverlemnad Riksdagens skrifvelse af den 26 april 1882 angående samegendom eller gemensamhet i stadsfastighet. Komitén tog genast, sedan den afgifvit sitt hufvudsakliga utlåtande om statsplaners genomförande, denna skrifvelse under öfvervägande, men komitén var alldeles icke, såsom lagutskottets majoritet tyckes vara, utan tvekan, huru vida denna Riksdagens skrifvelse verkligen åsyftade ordnande af *alla* rättsförhållanden, som kunde uppkomma i följd af samegendom i stadsfastighet. Visst är emellertid, såsom också lagutskottets majoritet medgifvit, att denna Riksdagens skrifvelse hufvudsakligen afsåg »de genom bildande af s. k. bostadsföreningar och dermed likartade föreningar uppkommande rättsförhållanden», och från denna synpunkt ansåg sig komitén böra i första rummet betrakta frågan. Dervid fann komitén genast, att man omöjligen kunde ordna sameganderätt, d. v. s. möjligheten att få med eganderätt besitta en viss våning

ifrågasatt ut-
arbetande af
förslag till lag
om samegande-
skap i fast
egendom.

(Forts.)

i ett hus, utan att man först genom lag ordnat de s. k. ekonomiska föreningarnes rättsliga ställning. Men ett så vidt omfattande lagförslag ansåg sig komitén icke hafva befogenhet att afgifva, åtminstone icke utan särskildt uppdrag af Kongl. Maj:t. Detta gjorde, att komitén ingick till Kongl. Maj:t med en underdånig framställning, hvori komitén utvecklade sin nämnda åsigt, och som Riksdagen något föregående år hade hos Kongl. Maj:t anhållit om utarbetande af nytt förslag till lag angående aktiebolag, så gaf denna komiténs framställning och Riksdagens sist nämnda skrifvelse anledning dertill, att Kongl. Maj:t den 31 december 1885 tillsatte en komité för utarbetande af förslag till lag angående solidariska bolag, aktiebolag och andra med dem jemförliga föreningar för ekonomisk verksamhet, och i denna komité har jag äfven den äran att vara ordförande. Nu är icke tid och tillfälle att redogöra för anledningen dertill, att detta i öfrigt mycket omfattande och stora lagarbete ännu icke hunnit afslutas. Jag kan emellertid säga, att jag hoppas, att det till sommaren skall kunna vara fullbordadt.

I den skrifvelse, hvarigenom Kongl. Maj:t nedsatte den sista komitén, förklarade Kongl. Maj:t att med afgifvande af förslag i anledning af Riksdagens skrifvelse af 1882 om samegendom i stadsfastighet *finge tills vidare anstå*. Således har stadsplanskomitén för närvarande icke någon skyldighet att taga denna fråga under behandling, och kan naturligen, på grund af den af Kongl. Maj:t godkända åsigt, som komitén uttalat, icke komma i fråga, att något arbete nedlägges på denna fråga förr, än Kongl. Maj:t och Riksdag enat sig om en lag angående de s. k. ekonomiska föreningarnes rättsliga ställning, om en sådan lag kommer till stånd.

Jag nämnde, att jag hoppades, att bolagskomitén skall kunna fullgöra sitt uppdrag under instundande sommar. Således, i lyckligaste fall kan detta stora lagförslag komma att föredragas inför högsta domstolen nästa höst, men då högsta domstolen antagligen måste taga det på cirkulation, anser jag mig med temlig visshet kunna antaga, att icke detta förslag kan komma fram till nästa riksdag, således icke förr än till 1892 års riksdag, och då skulle icke någon ny lag eller lagförändring kunna vitna tillämpning förr, än 1893. Jag kan icke förneka, att det kunde vara lämpligt att få lagbestämmelser om de rättsförhållanden, som uppstå genom samegendom, och om utskottets majoritet hade föreslagit, att denna viktiga fråga i sin helhet skulle göras till föremål för lagstiftningsarbete, så hade man haft svårt motsätta sig detta, ehuru jag kan instämna med lagutskottets ordförande deri, att det måhända finnes andra ämnen, som påfordra en skyndsammare behandling, än detta. Men då lagutskottets majoritet velat hafva det åsyftade lagstiftningsarbetet verkställt i samband med stadsplanskomiténs arbete, som icke för närvarande pågår, så vill det synas mig, som om frågan, sådan den härigenom är ställd, nästan blifvit för tidigt väckt, och att dermed mycket gerna kan anstå, åtminstone till dess tiden kan vara inne för återupptagande af arbetet med lagstiftning angående samegendom i stadsfastighet.

Jag skall därför förena mig med lagutskottets ordförande.

Herr Bergström: Den utskottsledamot, som yttrade sig för bifall till utskottets hemställan, antydde, att den föreslagna skrifvelsen vore en mycket oskyldig sådan, emedan hvad deri begärdes skulle stå i sammanhang med utarbetandet af lag rörande samegendom i stadsfastighet. Men jag tillåter mig anmärka, att utskottets betänkande lider af en inre motsägelse, hvilken lätteligen kommer i dagen, om man jemför utskottets motiv med dess hemställan. Utskottet säger nemligen att, »beträffande fastigheter å landet synes man kunna göra en skilnad mellan sådana, å hvilka skiftesstadgans bestämmelser äro tillämpliga, och sådana, med hvilka detta icke kan anses vara förhållandet.» Hvad angår de förra, eller de, på hvilka skiftesstadgans bestämmelser äro tillämpliga, menar utskottet, att i fråga om dem behöfves icke någon särskild lagstiftning, ty sådan finnes redan i skiftesstadgan i ty att samegendomen upplöses genom skiftet. Deremot skulle en lagstiftning vara behöflig rörande sådana fastigheter på landet, å hvilka skiftesstadgans bestämmelser icke vore tillämpliga, och icke heller 12 kap. 7 § Ärfda Balken. Såsom exempel å fastigheter af sistnämnda slag anför utskottet »bruksanläggningar, qvarnar och industriella inrättningar af flera slag samt fastigheter, som hafva en väsentlig del af sitt värde i byggnadstomten eller åbyggnaden, såsom fallet vore med lägenheter inom tätare bebyggda samhällen på landet. »Det sista slaget af fastigheter», säger utskottet vidare, »är i förevarande afseende närmast att jemföra med fastighet i stad.»

Detta omdöme gäller obestriddligen om sådana fastigheter på landet, som äro att hänföra till bostadslägenheter, men det gäller icke om bruksanläggningar, qvarnar och industriella inrättningar, ty äfven om en fullständig lagstiftning rörande samegendom i hus i stad förefunnnes, hade man deraf icke någon ledning, huru samegendom i bruk eller qvarn eller ett stort industrielt verk skulle kunna ordnas och regleras. Det är därför, som det, enligt mitt förmenande, verkligen är fråga om någonting ganska nytt, och jag fruktar för, att om stadsplanskomitén, då den skall utarbeta sitt förslag om samegendom i stadsfastigheter, hufvudsakligen med afseende å bostadsföreningar, jemväl skall företaga den nu förevarande frågan, komitén nödgas ingå på ett alldeles nytt ämne.

Jag har i min reservation också uttalat den åsigt, att det bör vara någon slags rangordning mellan rättsinstitutet, när fråga uppstår att taga dem under legislativ behandling, och jag har vågat påstå, att samegendom i stadsfastighet icke bör dervid i första rummet komma i åtanke, ty, såsom jag ock bemärkt, det egna intresset förmår i allmänhet samegare till endrägtiga och kloka beslut. Och så vidt som samegendomen uppkommit genom arf, hvilket är det vanligaste fallet, har ju lagen anvisat, huru arf skall skiftas. Endast i händelse de, som genom arf blifvit samegare, öfverenskomma att lefva samman i bo oskifto, och dervid försumma att gifva bestämmelser och regler, som kunna tjena till ledning, endast i det fallet uppstå de olägenheter och svårigheter, hvarom motionären talar.

Vårt land är ett folkfattigt land, men det är lika civiliseradt och det kräfer lika stor verksamhet inom det legislativa området, som de största stater, men de legislativa krafter, hvaröfver vårt land

Frågasatt utarbetande af förslag till lag om samegendoskap i fastegendom.

(Forts)

*Ifrågasatt ut-
arbetande af
förslag till lag
om samegande-
skap i fast
egendom.*

(Forts)

förfogar, äro naturligtvis fåtaligare, än i de större staterna. Den siste ärade talaren lemnade mig åtskilligt material för att fortsätta mitt yrkande om afslag. Han talade om bolagskomiténs pågående arbete. Jag tror, att det skulle vara ganska nyttigt att få se, till hvad resultat den kommer. Visst är, att åtminstone några af de bestämmelser, som skola gifvas om de ekonomiska föreningarna, komma att lemna analogier för att vid samegendom slita tvister, om sådana uppkomma. Jag har yttrat i min reservation, att jag, för min del, icke känner till, att sådana tvister hafva förekommit. Det betyder väl icke så mycket, ty jag har numera föga tid att läsa samlingar af prejudikat, men här sitta många domare, som torde benäget upplysa, huru vida sådana tvister inom deras jurisdiktioner förekommit.

Det är på dessa grunder som jag hemställer, om icke kammaren ville afslå betänkandet. Det är icke klokt, att på en gång företaga sig att lösa allt för många och stora lagstiftningsuppgifter, ty det leder blott till förspillande af tid och krafter. Jag kunde derpå framdraga många exempel, äfven från den senaste tiden, men det skall jag dock, med afseende på den långt framskridna tiden, icke göra.

Herr Carlborg: Jag tillåter mig göra några anmärkningar mot reservationen, enär jag för ingen del kan fatta, att de af utskottets ärade ordförande framlagda skälen böra verka till afslag af utskottets betänkande. Sedan reservanten börjat sin reservation sålunda: »Utan att vilja förneka, att en utförligare lagstiftning än den befintliga angående samegendom må vara behöflig eller åtminstone önskelig», kommer han dock till det resultatet, att han icke kan vara med om saken, och det på följande skäl nemligen: emedan nya lagberedningen för närvarande är, och antagligen under de nästinstundande åren kommer att vara sysselsatt med att utarbete förslag till ombildning af vår rättegångsordning och således icke har tillfälle att taga frågan om hand, hvarför en särskild komité för dess lösning blifva tillsatt, då arbetskrafterna inom justitiedepartementet äro här-till tillräckliga. Och, säger lagutskottets ordförande vidare, när komiténs arbete en gång blifver färdigt, då skall det underställas högsta domstolens pröfning på vanligt sätt, och dess tid är upptagen af andra viktigare värf. Nog förefaller det underligt, att sådana skäl skulle kunna verka afslag, om man anser saken i och för sig behöflig och önskvärd. Det finnes, såsom utskottets betänkande visar, ganska många fall, då sameganderätt i fast egendom medför rättskränkningar för åtskilliga delegare, och, såsom motionären anmärkt, är det i vanliga fall icke minoriteten, som blir kränkt, utan i allmänhet är det majoriteten. För min del har jag mig bekant ett särskildt fall, der sådan rättskränkning förekommit, och der denna ansågs utgöra en så stor orättvisa mot vissa delegare, att den väckte allmän indignation i orten. Det inträffade nemligen, såsom ofta är förhållandet, att flera syskon fingo ärfva en fastighet, som utgjordes dels af lardegendom, och dels af qvarn med tegelbruk. Alla dessa syskon voro lika arfsberättigade och i mindre goda omständigheter, så att de icke voro i tillfälle att begagna sig af den i lag medgifna

rättighet för broder att lösa till sig systers lott; men det var en af delegarne, en syster, som var gift med en förmögen man. Denne ville för sin del icke sälja, men motsatte sig också försäljning af de andras lotter, då någon köpare bjöd på egendomen. Han krånglade på många sätt och tvang slutligen de öfriga fattiga delegarne att sälja till honom för underpris.

Ifrågasatt utarbetande af förslag till lag om samägandeskap i fast egendom.

(Forts.)

Detta är ett af de många fall, som kunna förekomma med afseende på denna fråga, och, såsom jag förut nämnt, tycker jag, att reservantens skäl icke hålla streck, ty när helst en lagförändring ifrågasättes, kan man ju alltid med reservanten säga, att det finnes andra, som äro ännu mera nyttiga och nödiga, och därför skulle då nästan hvarje lagförslag afslås.

Mine herrar, med åberopande af den auktoritet, som lagutskottets ordförande visat sig ega inom denna kammare, när han säger, att en lagförändring är »behöflig och önskelig», vågar jag yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr grefven och talmannen i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt och sedan på afslag derå, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Carlborg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar,

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—44;

Nej—51.

Föredrogos å nyo statsutskottets den 8 och 11 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 30, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utfärdande af stadganden om exakta mantalsbråks förvandling till och utbyte mot decimalbråk.

Ang. utfärdande af stadganden om exakta mantalsbråks förvandling till decimalbråk

Herr *Helander*: I den sak, som nu är före, bör jag kanske icke

Ang. utfär-
dande af stad-
ganden om
exakta man-
talsbråks för-
vandling till
decimalbråk.

yttra mig, då den redan sannolikt kan anses så godt som afgjord. Men då jag är af den öfvertygelse, att saken är ganska vigtig, har jag såsom motionär ansett mig icke böra underlåta att yttra mig. Det skall ske så kortfattadt som möjligt.

(Forts)

Redan för 30 år sedan ansågo rikets ständer nödvändigt att till Kongl. Maj:ts aflåta skrifvelse derom, att mantalsbråken måtte på något sätt förändras, i det att de uppgåfvo, att dessa då i så väl täljare som nämnare hade ända till 9- å 10-siffriga tal. Eburu sedan dess så lång tid förflutit och siffrorna i dessa tal blifvit mer än fördubblade, finner man likväl nu någon åtgärd icke böra vidtagas. Denna statsutskottets åsigt grundar sig på ett yttrande, för några år sedan afgifvet af skatteregleringskomitén, som framhöll, att mantalets betydelse dämera hade i hög grad förminskate, särskildt i anseende dertill att flera allmänna utskylder och besvär, som förut utgått efter mantalet, i en senare tid utgå efter annan grund. Detta är ju äfven alldeles riktigt. Men förhållandet är också, att andra allmänna utskylder och besvär fortfarande utgå efter mantalet, och man vet icke, om eller när äfven dessa komma att förändras. För öfrigt är det icke endast eller ens företrädesvis vid fördelningen af allmänna utskylder, som den reform jag föreslagit skulle åstadkomma lättnader, utan den praktiska nyttan eller gagnet af densamma skulle hufvudsakligen uppenbara sig inom sjelfva mantalet, i det att man i stället för stora och svårhandterliga bråk skulle få andra tal med högst tre siffror, hvilka tillika utvisade, så korrekt som möjligt, den rätta proportionen inom mantalet, emellan dess särskilda delar; detta till stor lättnad så väl vid skifte af jord, der mantalet utgör delningsgrund, som vid arfskifte, vid köp och lagfart af jordegendom och vid fördelning af utskylder och besvär, som förekomma inom mantalet. Skulle det nu icke gå för sig att alldeles bortkasta mantalet, lär det väl vara temligen gifvet, att dessa svåra och ohandterliga bråk skola fortfarande växa och besvären i nämnda hänseenden i samma mån fortfarande ökas. Skulle det åter verkligen låta sig göra att taga bort mantalet, lär det väl icke kunna ske utan att man sätter något annat i stället eller vidtager någon anordning, som leder till ett bättre mål än att begagna mantalet eller det sätt, jag har föreslagit. Jag vet nu visserligen icke, hvilka dessa anordningar skulle vara, men jag får medgifva, att jag tänkt mig, att det skulle låta sig göra, om man hade att tillgå ett kadasterverk, såsom på åtekilliga ställen utomlands; men ett sådant hafva vi icke, och vi kunna icke heller åstadkomma utan ganska betydliga kostnader. I ekonomiska kartverket hafva vi visserligen något, som, efter förändrad anordning, skulle kunna ersätta kadasterverket, men detta har öfvergått endast en mindre del af riket och har för öfrigt gjorts till ett bihang till ett annat kartverk, hvars ändamål det i främsta rummet nu får främja.

Statsutskottet har af sig sjelft egentligen icke framhållit något annat än att den föreslagna förändringen skulle medföra stor tidsförlust och stora kostnader. Jag misstänker icke alls, att icke utskottet också, verkligen har denna öfvertygelse om de stora kostnaderna. Men jag vet också att många gånger eljest och på andra onråden man af

bristande intresse, bristande god vilja eller bristande insigt är utsatt för möjligheten att öfverskatta storleken af de svårigheter, som möjligen kunna uppstå. Jag kan i det fallet åberopa ett förhållande, som är likartadt med det ifrågavarande, och om hvilket man kan läsa i 1873 års riksdagsprotokoll. Under nämnda riksdag väckte jag förslag om att milen skulle indelas i tiondelar. Detta förslag i sin litenhet väckte mycket motstånd inom båda kamrarna. Man framhöll, att, om det bifölles, skulle följden blifva, att man icke blott måste borttaga alla milstolpar samt anskaffa andra och på andra ställen uppsätta dessa, utan äfven skulle nödgas ånyo uppmäta alla allmänna vägar och göra om alla vägdelningar, hvaraf skulle uppstå högst ansevärliga kostnader. Med anledning deraf anförde jag till Andra Kammarens protokoll, att jag åtog mig att utan någon ersättning för hela riket verkställa de arbeten, som blefve en nödvändig följd af antagandet af denna lilla reform. Jag kunde göra detta så mycket hellre som jag väl kunde beräkna att något annat icke behöfde göras än att i dagböckerna vid gästgifvaregårdarne till milsiffran foga en decimalsiffra, hvilket arbete kunde verkställas utan behof af den ringaste uträkning, emedan de exakta bråken der icke hade mer än högst två siffror i nämnaren. Detta förslag blef emellertid af begge kamrarna godkänt och, som jag tror, med temligen stor majoritet, och jag har sedan sett allmän författning i ämnet utfärdad. Aldrig har jag hört omtalas, att det blef den allra ringaste utgift. Och likväl, om de befarade stora kostnader, som vid behandlingen af frågan i kamrarna framhölls, hade varit grundade på ett verkligt förhållande, hade de väl gått ut på millioner. De reducerade sig nu i verkligheten till noll. Jag vill nu icke säga att ifrågavarande reform skulle kunna genomföras utan kostnader, men helt säkert föreställer man sig dem vara mycket mer betydande än de i verkligheten äro, och nog är det min öfvertygelse att hvilket annat sätt som helst, som väljes för att ersätta mantalet, — ifall man vill skaffa bort det — skall kosta offantligt mycket mera, ja kanske hundrafaldt mera, än denna lilla reform. Då saken, som jag nämnde i början, väl är i alla händelser fallen, lär det väl icke vara mycket att om den tillägga; men som jag tror, att den verkligen har blifvit något förhastadt bestämd och jag misstänker, att, det kanske icke går så lätt en annan gång att framkomma med samma sak, i fall båda kamrarna fatta samma beslut, vågar jag hemställa, om icke ändå denna kammare ville bifalla detta förslag, låt vara att det icke blir något vidare för denna gång. Jag slutar med att uttala min öfvertygelse derom, att den tid nog snart skall komma, då man ångrar, att man icke långt före detta vidtagit någon åtgärd i den riktning, motionen afser.

Herr Königsfeldt: Jag kan icke neka till, att, då jag först genomläste ifrågavarande motion, den mycket tilltalade mig, och jag trodde äfven, att jag skulle kunna tillstyrka bifall till densamma. Äfven inom utskottet har samma motion ingalunda saknat sympatier. Men då man tog saken närmare i betraktande och drog konsekvenser ur densamma, ansåg man sig finna, att de olägenheter,

Ang. utfärdande af stadganden om exakta mantalsbråks förvandling till decimalbråk.

(Forts.)

Ang. utfär-
dande af stad-
ganden om
exakta ^{an-}an-
talsbråks för-
vandling till
decimalbråk.

(Forts.)

som de exakta bråken nu medföra, icke uppväga de olägenheter, besvär och kostnader, som dessa bråks förvandling till decimaler skulle medföra. Hvad först beträffar de olägenheter, de exakta bråken nu medföra, talar motionären om att ännu vid vissa val grunden utgöres af mantalet. Så vidt jag kan påminna mig, finnes icke mera än ett enda val, dervid mantalet ännu utgör grunden för röstberäkningen, och det är valet af egodelningsrättsledamöter. Detta val sker inför häradsrätt genom sockneombud. Dessa ombud rösta dervid hvar för sin sockens sammanlagda hemmantal, så att i det fallet komma icke dessa stora exakta bråk att på minsta vis medföra några svårigheter, ty de komma aldrig att synas, man kommer aldrig att använda dem. Hvad vidare beträffar olägenheterna vid beräkningen af en del allmänna utskylder, som åligga den skattskyldiga jorden, så är det visserligen sant, att deraf svårigheter kunna uppstå och jemväl uppstå; men vill jag i afseende härå åberopa de skäl, som af den s. k. skatteregleringskomitén anförts. I denna komité sutto personer som voro väl erfarna i denna sak, och som mycket väl kände till den; och de hafva framhållit åtskilligt, som jag tror talar till förmån för utskottets betänkande. Utskottet har ock till stor del stödt sig på detta skatteregleringskomiténs utlåtande. Det finnes till en del refererad i utskottets betänkande, och jag anser det därför icke vara skäl att nu läsa upp detsamma. Hvad sedan beträffar de besvär, kostnader och olägenheter, som de exakta bråkens förvandling till decimalbråk skulle medföra, så, ifall en sådan förvandling skall ske, skall ju först och främst ändring göras i jordeboken, vidare i mantals- och taxeringslängderna och slutligen äfven, hvilket kanske blefve det svåraste, i underdomstolarnes på lindet fastighetsböcker eller lagfarts- och inteckningsböckerna. Som man vet, skall inom hela Sverige, med undantag af Kopparbergs län, i hvarje fastighetsbok finnas ett upplägg för hvarje hemman, upptagande hemmanets namn, nummer, mantal och natur. Jag antager nu, att jag i lagfartsboken har följande rubrik till ett upplägg: Hallstorp n:o 1, $\frac{3}{4}$ mantal skatte. Det blir mycket lätt att förändra detta $\frac{3}{4}$ mantal till 0,750, men sedan kommer svårigheterna. På detta $\frac{3}{4}$ mantal sitta 7, 8 eller 9 åbor, en på $\frac{1}{24}$, en på $\frac{1}{36}$, en på $\frac{1}{48}$ mantal etc. Då skola alla dessa mindre bråk förvandlas till decimalbråk. De kunna icke förvandlas till ett decimalbråk, som just motsvarar det exakta bråket, utan decimalbråket skall blifva antingen något för stort eller något för litet. Nu antaga vi att å detta upplägg, som nämns, har under de 14, 15 år, fastighetsböckerna funnits till, redan en del fång med sina hemmantal i exakta bråk blifvit införda. Då skola äfven alla dessa bråk förvandlas till decimalbråk. Men hvem åligger detta? Skall domaren göra det eller skall häradskrifvaren göra det och komma in till domaren med en uppgift, som denne sedan, hvarje gång en anteckning sker, skall använda? Skall domaren sjelf göra det hvarje gång en sådan skall verkställas, blir följden att, om man slutligen lägger tillhopa de samtliga delarne, slutsumman aldrig kommer att stämma med rubriken. Om, vid en förvandling af ett exakt bråk till ett decimalbråk, fjerde decimalen blifver under 5, skall man stanna vid denna siffra. Blifver den åter öfver

5, shall man öka den med ett. Detta gör att ju flere åbor finnas på en hemmansdel, dess svårare blir det att få dessa bråk så fördelade, att slutsumman stämmer med rubriken.

Äfven i fråga om lagfart skall motionärens förslag förorsaka stora svårigheter. Om t. ex. en egare af ett hemman om $\frac{55}{1000}$ dels mantal medelst två särskilda köpebref till två sina söner säljer nämnda hemman, hälften till hvar, och dessa hos domstolen söka lagfart å hvar sin hemmansdel, huru skall denne då förfara? Skall den medela lagfört å $\frac{27}{1000}$ delar för den ene och $\frac{28}{1000}$ delar för den andre? Hvem skall få den större eller den mindre delen? Huru skall här förvandling i decimalbråk kunna ske? I fråga om arfskifte skulle man äfven komma i kollision med ärfdabalken, som föreskrifver, att vid skifte af fast eller lös egenlom skall egendomen läggas å jemngoda lotter. Hvilken af arfvingarne till ett hemman med nämnda skattetal skall taga den större eller den mindre delen? Skola de draga lott derom? Hvem skall bestämma mellangiften? Ty den, som får den mindre delen, bör väl hafva vederlag. Motionären har visserligen sagt, att dessa tusendelar hafva föga att betyda. Men jag känner hemman på ett mantal, som bestå af 3,000 tunnland och derutöfver, och der tror jag att rättsejaren icke gerna afstår en tusendel. Inom en stor del af Kopparbergs län skulle man visserligen icke beröras af detta förslag, emedan der råda andra beräkningar under namn af reducerade snesland och bandland, spanmland, soldatårspengar, durchtåg o. s. v., på hvilka delar den nu ifrågasatta förändringen icke skulle inverka. Men för den del af Dalarne, der en del af min domsaga är belägen, eller Vesterbergslags fögderi, är särskildt föreskrifvet att i fastighetsböckerna skall finnas ett upplägg för hvarje littera i skifteshandlingarna. Här skulle häradskrifvaren icke kunna verkställa uträkningen i decimalbråk, utan det skulle domaren sjelf göra. Inom Vesterbergslags fögderi förekomma skifteslag bestående af en mängd små hemmansdelar, ända till 220, hvilka skola i fastighetsböckerna hafva svar sitt upplägg, dervid de betecknas med litt. A, B, C, och 1 A, 1 B, 1 C, och 2 A, 2 B, 2 C, o. s. v. När nu dessa hemmanidkares mantal i exakta bråk förvandlas till decimalbråk på sätt ofvan är nämntt eller så att tredje decimalen bibehålles oförändrad, om tjerde siffran är mindre än 5, men ökas med ett, om den är fem eller derutöfver, kommer ovilkorligen de sålunda erhållna decimal bråkens slutsumma att betydligt skilja sig från skifteslagets rätta hemmantal. För att afhjelpa detta, finnes då ingen annan utväg än att godtyckligt jemka på hemmantal genom tilläggande eller borttagande af en tusendedel här och der, men detta lär väl ej kunna anses lämpligt och inverka dessutom på eganderättsförhållandena.

Huru jag än ser denna sak, finner jag motionärens förslag möta ganska stora svårigheter.

För öfrigt har jag och äfven utskottet i likhet med skatteregleringskomitén varit af den öfvertygelsen, att man inom en icke mycket aflägsen tid möjligen skulle få en annan beräkningsgrund än mantalet, hvilken åsigt varit ytterligare ett skäl för utskottet att afstyrka

Ang. utfärdande af stadgan om exakta mantalsbråks förvandling till decimalbråk.

(Forts.)

Ang. utfärdande af stadganden om exakta mantalsbråks förvandling till decimalbråk.

(Forts.)

motionärens förslag, och jag, för min del, yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Helander: Det mesta af hvad den föregående talaren yttrat om svårigheterna i afseende å den af mig ifrågasatta reduceringen, har jag, så godt det varit möjligt, i min motion redan berört. Jag har all respekt för hvad skatteregleringskomitén sagt. Åtskilligt deraf är alldeles riktigt och gillar jag fullkomligt. Men jag är likväl så till vida af en annan mening än komitén, som jag tror, att man kan förfara på det sätt, jag här föreslagit, utan att möta stora svårigheter. Den föregående talaren har särskildt omnämnt förhållandena i Dalarne. Det är visserligen sant, att der råda märkvärdiga undantagsfall, som det är svårt att riktigt bedöma, då man, som jag, icke någonsin varit inom denna provins. Men detta bevisar endast, att just i Dalarne är det mera nödigt än på något annat ställe att åstadkomma den ifrågasatta förändringen. Hvad särskildt beträffar den trakt, der den siste talaren är domare, och der jorden är satt i mantal, hvilket har skett endast inom en mindre del af Dalarne, der förfar man på det sättet, att efter verkställda laga skiften, som haft innchafvet i inegor till delningsgrund, skifteslagets hela summa fördelas efter delogarnes inegobelopp. Detta leder just till milleberäkningen, om man ville begagna sig deraf. Men i stället gör man på det sättet, att man antingen utsätter långa decimalbråk eller också förvandlar dem till exakta bråk, som från början äro mycket stora och med tiden skola blifva allt större.

Jag har i min motion särskildt betonat den förutsättningen, att det möjligen skulle kunna vara nödvändigt att på något ställe göra ett undantag från den allmänna regeln i afseende på de exakta mantalsbråkens förvandling till decimalbråk, och jag kan icke tänka mig annat, än att Kongl. Maj:t skall, innan förordning i ämnet utfärdas, infordra officiella yttranden från alla delar af riket och då blifva i tillfälle att pröfva, om och hvarest något sådant undantag bör göras.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, utan anhåller endast att kammaren måtte lemna sitt bifall till min motion.

Herr Anderson, Albert: Den föregående talaren har nyss yttrat, att åtskilliga utskylder och allmänna besvär utgå efter mantalet, äfvensom att detta utgör grunden för rösträtt i vissa fall. Detta har varit en sanning. Före år 1855 utgick och beräknades mantalsräntan efter hemmantalet, och debiteringen måste verkställas hvarje år, beroende på den årligen vexlande markegången. Häruti skedde år 1855 en förändring, derigenom att grundskatterna då omsattes till ett mindre antal persedlar, och från och med år 1871 omsattes de i penningar. Hvad de kommunala besvärerna angår, har kyrkobyggnadsskyldigheten förut utgjorts efter oförmedladt mantal. Men enligt en lag af år 1885 utgöres nu detta besvär efter fyrktalsberäkning. Prestgårds- och tingshusbyggnader hafva också utgjorts efter det oförmedlade mantalet; men enligt en lag af år 1884 har äfven för dessa besvär fyrktalet blifvit beräkningsgrund. Skolhusbyggnad har ock utgjorts efter det oförmedlade mantalet, men utgöres numera efter samma grund som de kommunala utskylderna. Före representationsförändringen utgjordes riks-

dagsmannaarfvodet efter förmedladt mantal. Detta upphörde i och med den nya riksdagsordningens införande. Håll- och reservskjutsen har utgjorts efter det förmedlade mantalet. Men sedan år 1878, då den nya skjutsstadgan utfärdades, förekommer det högst sällan att denna skjutskyldighet utgöres efter mantal, utan utgå bidragen dertill efter bevillningsgrund. Enligt sockenstämmoförordningen af år 1843 var hemmantalet grunden för så väl rösträtten som de kommunala afgifterna. Detta ändrades genom förordningen af år 1862 om kommunalstyrelse på landet och förordningen af samma år om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd, genom hvilka författningar fyrktalet bestämdes såsom grund för både rösträtt och afgifter. Hvad rösträtten vid prestval beträffar, så var förr det oförmedlade mantalet grunden för densamma, men nu beräknas rösträtten vid så väl prest- som klockareval efter fyrktalet. Vid nämndemansval har en hvar i kommunens angelägenheter röstberättigad man en röst, och gode män vid skiftesförrättningar väljas å kommunalstämma, dervid en hvar, som i kommunen hemman innehar, eger lika rösträtt.

Ang. utfärdande af stadganden om exakta mantalsbräks förvandling till decimalbräk.

(Forts.)

Det är således endast i fråga om ett enda allmänt besvär, der mantalet ännu gäller, nemligen väghållningsbesväret. Men förslag till förändring äfven i afseende på grunden för detta besvärs utgörande är uppgjort, och man har all anledning att antaga, att det icke skall dröja länge, innan en sådan förändring kommer till stånd.

Den ärade motionären har i sin motion anfört åtskilliga exempel på stora hemmansbråk; men han har tillika upptagit alla egendomarne inom en socken, nemligen Blacksta i Södermanlands län, der bråken äro mindre. Om också de stora hemmansbråken mången gång kunna förekomma, tror jag likväl icke att man kan påstå detta vara regeln. Det måste tvärt om anses höra till undantagen. Det är utan tvifvel vådligt att införa en förändring, hvilken, såsom den af motionären föreslagna, skulle uteslutande vara till gagn för undantagen. I nämnda af motionären lemnade förteckning öfver egendomarne i Blacksta socken utgöra de flesta hemman 1, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$ mantal. Med tillämpning af det nya förslaget skulle man i stället för »1» (ett mantal) sätta »1,000», i stället för » $\frac{1}{2}$ » »500», i stället för » $\frac{1}{4}$ » »250», i stället för » $\frac{1}{8}$ » »125» och så vidare. För de allra vanligaste bråken skulle man således få mycket flera siffror än nu är förhållandet. Att införa en sådan förändring tror jag, vore ganska betänkligt. Jag erinrar mig från den tid jag tjenstgjorde i kammarkollegium ett mål från Kopparbergs län. Kongl Maj:t hade förordnat, att några byar skulle öfverflyttas från en socken till en annan, och kammarkollegium skulle bestämma, huru mycket af soldatroteringen dervid skulle öfverflyttas från den ena socknen till den andra. Vid uträkningen häraf kom man till ett mycket konstigt bråk, och kammarkollegium ansåg sig kunna och böra afjemna detsamma till lätnad vid debiteringen. Men socknemännen anförde klagomål deröfver hos Kongl. Maj:t, och i den infordrade förklaringen tillkännagaf kammarkollegium, att, när de ville hafva bråket oförminskadt, ingenting vore att deremot invända. Häraf kan man sluta att åtminstone i nämnda trakt allmänheten icke skulle finna motionärens förslag fördelaktigt.

Äfven ur rent juridisk synpunkt finnas, såsom en föregående ta-

Ang. utfärdande af stadganden om exakta mantalsbråks förvandling till decimalbråk.

(Forts.)

lare redan påpekat, omständigheter, som göra den åsyftade förändringen betänklig. I detta afseende vill jag endast erinra derom, att om en inteckningshafvare har en inteckning i ett hemman på $\frac{1}{16}$:dels mantal, hvilket med tillämpning af motionärens förslag skulle blifva 62 tusenedels, i stället för $62\frac{1}{2}$ tusenedels, mantal, man icke skulle kunna förändra mantalet på detta hemman, utan att inteckningshafvaren hördes; men det är icke sannolikt att han dertill skulle lemna sitt bifall.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Helander: Jag ber om ursäkt att jag för tredje gången begär ordet i denna sak, men jag skall icke vara mångordig. Hvad den föregående talaren yttrat, särskildt i slutet af sitt anförande, har jag tydligt förklarat i min motion. De exempel, som der anförts i fråga om Blacksta socken i Södermanlands län, har jag, såsom jag i motionen uttryckligen nämnt, valt just för att icke behöfva använda så stora siffertal och bråk, som från andra ställen skulle erfordras. Särskildt inom det län, der jag är hemma, är förändringen mindre nödig än kanske inom de flesta andra.

Hvad det af samme talare framställda exemplet om inteckningen beträffar, har jag derom i motionen redan uttalat min åsigt, och kan fortfarande icke anse annat än att den är riktig, ty man har väl i sjelfva verket icke lemnat inteckning i något annat än den *jord*, som är i fråga, och den är i jordeboken upptagen till $\frac{1}{16}$ mantal, och jorden är ju densamma, ehuru fördelningstalet blifvit ett annat. Man har derigenom endast fått en lättare beräkningsgrund, utan att detta i öfrigt inverkat på sjelfva saken.

Jag yrkar fortfarande bifall till min motion och afslag å utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt och sedan derpå att, såsom herr *Helander* föreslagit, kammaren, med afslag å utskottets hemställan skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 8 och 11 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 31, i anledning af väckt motion om skattelindring för de skatteköpta s. k. halländska kyrkohemmanen, och

n:o 32, i anledning af väckt motion om inlösen till statsverket af frälseskatteräntor,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Justerades sex protokollsutdrag för detta sammanträde.

Herr *Roman* uppläste en motion, n:o 49, om vidtagande af åtgärder för att alla ämneslärare vid de allmänna läroverken må erhålla en gemensam benämning och lika drygt undervisningsarbete, m. m.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle bland utskottsbetänkandena sättas främst de, som denna dag bordlagts första gången, och sist de ärenden, som blifvit denna dag bordlagda andra gången.

Kammaren åtskildes kl. 2.56 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
